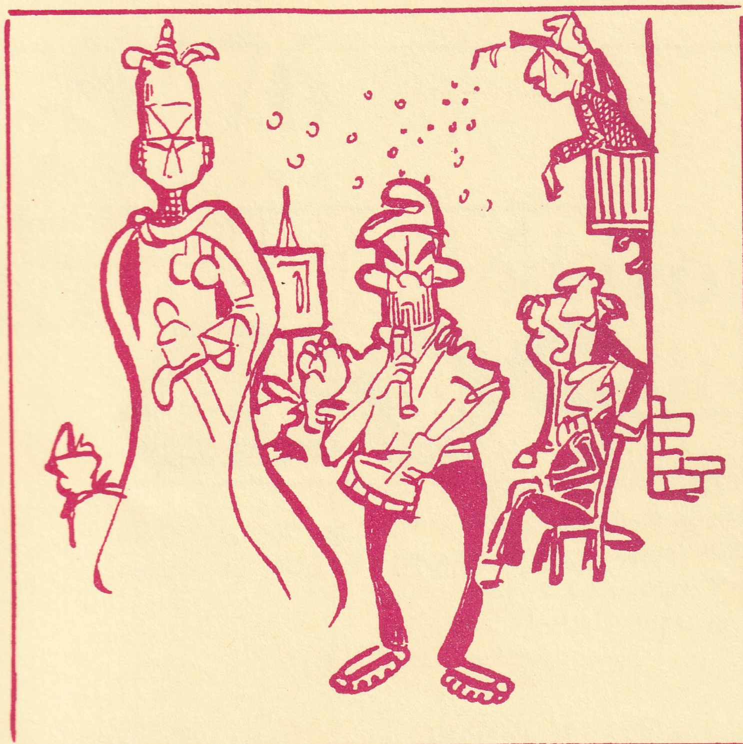

ESTUDIS

FULLS/76

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, abril 2003

FULLS/76
del Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró, abril 2003

TAULA

Portada: En Quirze Perich davant el gegant Robafaves.
Dibuix de Pere Pagès. Auca de les Santes (1980).

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 93 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà. c/ Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

Amb la col·laboració de

Ajuntament de Mataró
Patronat Municipal de Cultura

Generalitat de Catalunya
Direcció General de Promoció Cultural
Promoció de la Premsa

EDITORIAL

LA FORMACIÓ DE COL·LECCIONS

Una de les principals tasques que realitza el Museu Arxiu és la recollida de documentació de tota mena, bàsicament mataronina, tant civil, com religiosa, patrimonial o particular. Perquè la recollida, per conjunts, o peça a peça, permet organitzar sèries i col·leccions.

I a partir de la recollida constant, avui el Museu Arxiu disposa de sèries documentals referides a institucions, establiments, indústries i associacions, i fons de documentació familiar i personal.

I també d'una important biblioteca, amb més de vint mil volums, de temàtica general, però especialitzada en història i religió, i d'un interessant fons de teatre.

I d'una hemeroteca mataronina, que la institució no tenia l'any 1974, a l'inici de la gestió de l'actual equip, que, a més, conté exemplars solts de moltes publicacions, alguns únics.

I d'un arxiu d'imatges molt interessant per la diversa procedència dels seus fons.

I de col·leccions de programes i cartells d'activitats polítiques, culturals, religioses, comercials, de lleure, de música, d'espectacles, d'esports...

Per donar a conèixer una petita part d'aquestes col·leccions, el Museu Arxiu ha programat per a aquest mes d'abril una mostra de la col·lecció de documents, impresos, textos, cartells i propaganda electoral de Mataró al segle XX. Per a finals d'aquest any és prevista una exposició de capçaleres de premsa mataronina.

I l'any vinent exposarà de nou la col·lecció de cartells i programes de les festes de les Santes, única a Mataró, que incorpora la pràctica totalitat dels programes del segle XX i una important mostra de cartells, almenys tots els fins ara coneguts.

ACTUALITAT

DONACIÓ D'UNES ARRACADES DEL SEGLE XVIII

El passat mes de març, la senyora Maria Pagès i Cabot ha donat al Museu Arxiu i a la parròquia de Santa Maria unes arracades del segle XVIII que conservava i que procedien de la família Cabot, antiga família de pescadors mataronins.

Amiden catorze centímetres de llargària, per tres d'amplada. Són d'or amb incrustacions de granats de Perpinyà; una part de les orles és burilada.

Són formades per cinc seccions seguides, seqüència que s'inicia amb una rosassa i que continua amb un nucli central, que suporta un penjoll principal i dos penjolls laterals.

Aquestes arracades són una peça típica, familiar, pròpia del segle XVIII.

XX SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

El Museu Arxiu de Santa Maria, Centre d'Estudis Locals de Mataró, prepara la XX Sessió d'Estudis Mataronins, prevista inicialment per al dissabte 29 de novembre de 2003.

Per això convoca els estudiosos en qualsevol àrea d'investigació, perquè puguin presentar comunicacions escrites. Hauran de ser inèdites i el seu àmbit geogràfic es limitarà al Maresme.

Les comunicacions podran tenir una extensió màxima de quinze fulls DIN A-4, a doble espai (30 línies x 70 espais). Hauran d'anar necessàriament acompanyades d'un resum que no podrà excedir les tres pàgines, i que serà el text que es permetrà llegir el dia de la sessió. Seria molt convenient adjuntar, a més, suport informàtic (disquet 3.5 ps).

En l'acte de la sessió es llegiran els resums presentats i es facilitarà el diàleg-col·loqui. L'exposició dels treballs podrà anar acompanyada de material àudio-visual; caldrà, però, especificar-ho en el moment de la tramesa.

El termini de presentació de les comunicacions finalitzarà el dia 15 de novembre de 2003. Podran ser trameses per correu (MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA, c/ Beata Maria, 3. 08301 Mataró), o bé lliurades personalment al Museu Arxiu (divendres i dissabtes, de 6 a 9).

El Museu Arxiu de Santa Maria, amb la col·laboració del Patronat Municipal de Cultura, editarà el conjunt de les comunicacions.

* * *

La XIX Sessió d'Estudis Mataronins, corresponent al passat any 2002, tingué lloc el dissabte 23 de novembre. S'hi presentaren les següents comunicacions:

«Empremtes d'Esteve Albert a Sant Vicenç de Montalt», d'Antoni Buch i Esteban.

«La platja de Mataró», de Vicenç Arís i Julià.

«El ejemplo de las Cristalerías de Mataró, cooperativa obrera», de Josep Peiró i Olives.

«Materials sobre les cobles (Les cobles de flabiolaires a Mataró III)», de Rafel Mitjans i Teresa Soler.

«Aproximació als orígens del catalanisme al Maresme (1859-1902)», de Jaume Vellvehí i Altimira.

«Els inicis de l'ensenyament de les noies obreres a Mataró (1858-1868)», de Montserrat Gurrera i Lluch.

«Els Parull de Mataró (1845-2002)», de Jaume Bruguera i Castellnou.

«Les coques de Burriac», d'Antoni Martí i Coll.

«El procés inquisitorial a Catalina Gra, fetillera», d'Antoni Llamas i Mantero.

«Notes sobre una figura musical al retaule del Roser», de Rafel Mitjans i Teresa Soler.

«La petita burgesia mercantil al Maresme als segles XVII i XVIII», de M. Alexandra Capdevila Muntadas.

«El priorat de Sant Pere de Clarà. Panteó funerari de les nissagues Sant Vicenç i Des Bosc (Argentona)», de Joaquim Graupera i Graupera.

«La successió testada a Argentona al segle XIV», d'Enric Subiñà i Coll.

«El motiu decoratiu del mosaic destruït de l'estança semicircular de can Xammar (Mataró)», de Joan Francesc Clariana i Roig.

«Notícia sobre el descobriment de can Modolell: l'àrula de *Lucius Petreius Victor* i les restes al peu del camí (Cabrera de Mar)», de Joan Bonamusa, Joan Francesc Clariana, Isabel Garí i Enric Juhé.

«L'arqueologia a l'escola: la reconstrucció de les termes romanes de ca l'Arnau (Cabrera de Mar)», de David Farell i Garrigós.

«La carta arqueològica d'Argentona. Estat actual», de David Farell, Francesc Lladó, Julià Lladó i Enric Subiñà.

«Troballes arqueològiques a ca n'Alsina (Vilassar de Dalt)», de Ramon Coll Monteagudo.

Coincidint amb la XIX Sessió d'Estudis, editat pel Museu Arxiu amb la col·laboració del Patronat Municipal de Cultura, es publicà el volum que inclou les comunicacions presentades a la XVIII Sessió d'Estudis, que tingué lloc el 24 de novembre de 2001.

IN MEMORIAM DEL PARE MIQUEL BATLLORI

Al passat número 74 dels nostres *Fulls* fèiem ressò i ens adheríem a l'homenatge que el maig de l'any passat li havien tributat les universitats dels Països Catalans.

A la vegada, publicàvem la dedicatòria que va escriure al Llibre d'Honor del Museu Arxiu en la seva visita a la nostra institució el dia 29 d'octubre de 1991.

Avui hem de lamentar la seva mort, ocorreguda el passat mes de febrer. Perquè el pare Batllori era una de les persones més importants i més universals del nostre país.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

Hem de fer constar la donació de llibres i documentació diversa, feta per Ramon Gual.

També la donació d'un exemplar de la monografia *La mina vella. Historial i comentaris*, obra de Francesc Lloveras i Planet, feta pel seu fill Jaume Lloveras i Vivó.

I l'aportació de documentació feta per la Llibreria Rogés.

L'Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar conté un manuscrit del segle XVII, procedent del mas Milans del Bosc, terme de Sant Vicenç de Montalt.

Josep M. Pons i Guri, eminent historiador del dret, vinculat des de sempre a l'Arxiu Històric Fidel Fita, n'ha fet la transcripció.

NOTÍCIES DELS MORATÓ

Manuscrit en paper de 56 folis, de 211 x 153 mil·límetres, sense coberta. Ingressat a l'AHFF l'any 1959, procedent del mas Milans del Bosc del terme de Sant Vicenç de Montalt. Figura en el fons adventici d'aquest arxiu com a *ms. 1117*.

La part bàsica del seu text correspon al segle XVII, escrita en diverses etapes des de poc abans de 1630, i amb successives interpolacions, alguna d'elles d'entrat el segle XVIII.

Les notícies vénen inserides sense cap unitat temàtica ni cronològica entre els comptes d'administració patrimonial de la casa, servint també per a llevador de censos i rèdits.

Alguns assentaments es limiten a senzilles referències de fets que es retrotreuen a molts anys abans de la seva redacció, altres responen a lectures de publicacions a l'abast dels successius redactors, i fins i tot tret d'algun altre document o recull.

Fem les transcripcions seguint la peculiar ortografia dels autors, limitant-nos a col·locar senyals d'accentuació per tal de facilitar la lectura.

Ometem la transcripció dels assentaments que no tenen interès històric.

Casa Milans del Bosch, Sant Vicenç de Montalt. Gravat del segle XIX. MASMM. Fons Milans del Bosch.

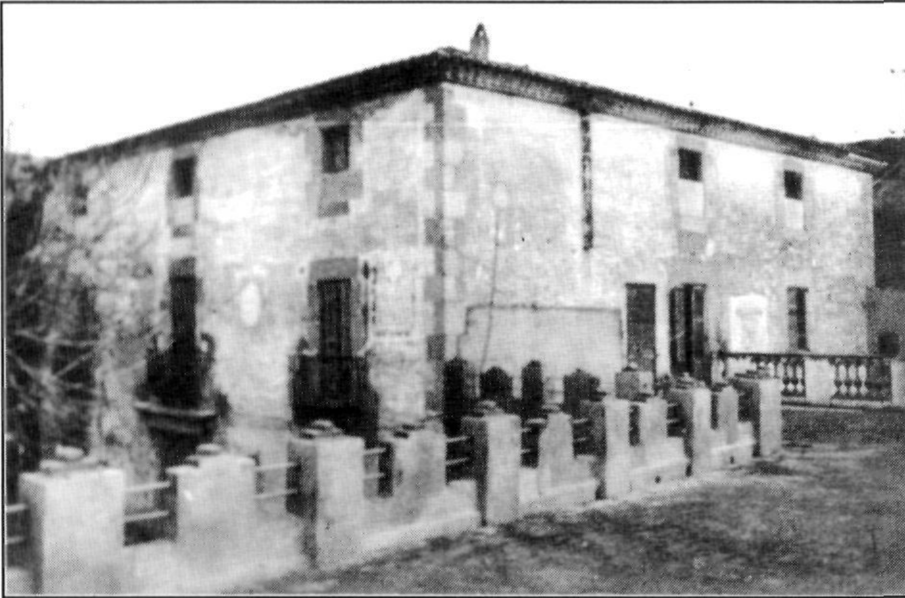

Casa Milans del Bosch, Sant Vicenç de Montalt.

Fotografia extreta del llibre *Les masies del Maresme* de Lluís Bonet i Garí.

Fol. 1. +

«En lo any 1500 nasqué lo invictíssim Carlos y fonch elegit emperador lo any 1521. Morí lo 1563.

En lo parco [*sic*] de Pavía, dia del apòstol St. Mathia en lo any 1525, fonch pres don Francisco de Angulema rey de França per lo exèrcit del emperador Carlos quint.

Nasqué lo rey don Philip 2n. en lo mes de maig del any 1527.

Lo any 1545 nasqué lo príncep don Carlos de Aústria a de juny y morí en Madrid dia de St. Jaume a 25 juliol 1568.

Lo any 1590 se comensa lo moll de Barcelona. Era conseller en cap Miquel d'Oms y Sarrià segon.

En lo any 1591 lo rei Philip anà ab armada en Aragó y sujugà los aragonesos y sentencià lo justícia y molts altres cavallers y Antoni Peres fugí en França. Ere estat Antonio Peres secretari de Sa Mgd. Lo rei de França lo acullí y tractà molt be fins que murí. Ere rey Henrich de Bourbon.

Fol. 1*v*.

En lo any 1589 comensa la pesta en Barçelona. Muriren vint y dos mil persones.

En lo any 1589 un frare de St. Domingo matà lo rey de França, lo qual no ere cathòlic.

En lo any 1588 lo rey de França matà mosiur de Guisa y lo cardenal de Bourbó.

En lo any 1617 foren grans diluvis en Cathalunya, València y part de França y altres parts, ab que durà molts dies donant grandíssims danys. Sobreisqueren los rius molt. Ebro sen aportà moltas ortas en Tortosa y la sal dels Alfachs. Llobregat sen portà moltas terras. Lo mateix Basós. La Tordera arribava a Malgrat, que per tot lo pla, fins a mar y per los carrers anaven ab barques recullint lo que la aigua aportava. Ter y Unyar sen aportaren y derrocaren moltes cases en lo Pont Major y part del pont; també lo pont de Torroella de Montgrí y moltas terras y arrossos y, desde Pals fins a Rosas, que i a sinch lleguas grans no se veia cosa sino aigua y las simas dels arbres. En Vich sen aportà la riera moltas casas. En València fonch també cosa espantosa lo dany que donaren los rius y en altras parts que callo per no saber.

Fol. 2.

A 24 de març de 1613 se feu electió de [*en blanc*] per mort de la reyna doña Isabel herètica, don Jaime de Escòcia al qual li pertanya de dret.

A 30 de juny de 1599 lo Rey nostre senyor don Philip Terç en las corts de Barcelona, concedí Privilegi a los de St. Vicens de separatió y divisió ab los de Llavaneras.

Ab acte rebut en poder de mossèn Bofill notari en lo palau del bisbe de Barcelona, a 8 de maig 1577, és lo acte de la separatió de las Isglésias de St. Vicens y de Llavaneras, fermat per lo senyor bisbe don Juan Dimas Lloris.

Per lo Rey nostre senyor Alfonso lo any 1419 fonch concedit privilegi a la vila de Mataró, castell y termens y parròchies de aquell que no poden ésser desunits o separats de la corona real y ciutat de Barçelona. A 27 de juny 1419.

Altre privilegi per lo rey nostre senyor don Fernando, dat en Toledo lo derrer del mes de juliol del any 1480, que los de Mataró y ses parròchies no puguen ésser separats.

Per lo Emperador, rey y senyor nostre, don Carlos de bona memòria, fonch concedit privilegi a las parròchies de St. Andreu de Llavaneras y St. Vicens, que puguen separarse y desunir de la vila de Mattaró, dat en Barcelona lo primer de maig 1543.
In diversorum sigilli communis XIIII fol. 54.

Fonch confirmat lo demunt dit privilegi en las corts de Monçó per lo rey nostre senyor Philip segon, a 29 de novembre de 1552, de separatió de la vila de Mattaró, St. Vicens y Llavaneras.
In diversorum adis. dnm. p.III, folio CCXXI.

Per lo rey Philip segon en las corts de Muntçó, fonch concedit altre privilegi de tenir consell a los de St. Vicens y de Llavaneras, a 19 de desembre de 1552.
In divers. pis. ms. ff. CC.

Per lo excellentissim duch de Maqueda, virrey y capità general, en lo any 1594, fonch concedit privilegi a les dues parròquies de St. Vicens y de St. Andreu de Llavaneras per lo govern de la Universitat y bosses per los jurats, consell y balle, a 17 de setembre.
In divers. Locumten. XXIII, ffº. LXXXVIIII.

Fol. 3.

Per lo rey nostre senyor Philip terç en la cort de Barcelona, tenint corts en St. Francesch lo deu de juny de lany 1599, fonch concedit privilegi a la parròchia de St. Vicens de separatió y desunió a la parròquia de Llavaneras, contenint en si que cada una tinga son consell, govern y balle y de nou concedeix y confirma los sobre dits privilegis.
In diver. Locumt. XXVI ffº. CI.

La bulla de separatió y divisió de las rectorias de St. Vicens y St. Andreu de Llavaneras se feu en Roma en lo mes de maig del any 1584.

A 25 de juny de dit any 1584 fonch registrada dita bulla en lo vicariat de Barcelona, per mossèn Juan Peñarroja regint lo vicariat per mossèn Bartomeu Bofill notari. Lo procés e informations per obs de dita divisió prengué dit Boffill alguns anys abans.

Fol. 3*v*.

En lo any 1589 sen passà en França T. Morell mercader de Barcelona, lo qual estava en desgràcia de Sa Magd. Assentà en Leon de França. Tingué una filla dotada en moltes arts, com és tocar instruments y cantar, grammàtica y philosofia, de la qual e vistas jo conclusions estampades en Paris a 17 de octubre de 1607; y volent la casar la reyna ab un mosiur de palaçio, ella se escondí y se tornà en Leó y prengué lo àbit de descalça carmelita, de la qual jo e vistos molts retratos seus y viu lo dia de vuy que comptam a 16 de maig de 1619.

Lo establiment de la notaria de Mattaró és en poder de mossèn Bartomeu Agell, notari de Barcelona en lo any 1454.
Altra canelar en poder de mossèn Cellent notari de Barcelona a 21 de dezembre de 1446.
En lo any 1588 en la ciutat de Toledo se cremaren de foch del cel quatre mil cases.
A 10 de fabrer 1573, se comensaren les murallas de Mattaró. Feu la mestre Arbell de Barcelona. Foren judicades falçes.

Fol. 4.

En lo any 1588, sent obrés Esteve Carcassès y Arsís Morató, se feu tall per a fer la Isglésia nova tota de pedra, fermant tot lo poble dit tall ab acte en poder de mossèn Parot Despuig notari regint la notaria pública de Mattaró lo primer de fabrer 1589.
A 8 de abril, feren lo acte ab mestre Torres de Calella donat li a fer dita Isglésia per preu de 2.500 pagadores ab deu anys, ço és 250 lliures per any.
Posàs la primera pedra lo dia de la Degolatió de St. Juan, a 29 agost 1591.
Es la talla lo següent:

Primo lo senyor rector mossèn Barthomeu Catà	200 ll. s.
Item en Valls	200 ll.
En Miçer	150 ll.
En Rossell	150 ll.
En Carcassès	130 ll.
En Guitart	130 ll.
En Morató	130 ll.
En Milans	100 ll.
En Pera	100 ll.
En Mora	100 ll.
En Solà	90 ll.
N'Umbert	90 ll.
En Farrer de vall	90 ll.
En Baró	90 ll.
Andreu pagès	90 ll.
Saurí	90 ll.
En Riera	70 ll.
En Farrer de munt	70 ll.
En Niella	70 ll.
En Bellvey	70 ll.
En Pi	30 ll.
En Balle	30 ll.
Andreu Farrer	30 ll.
En Tamis	30 ll.
Farrer de Plaça	20 ll.
Pi teixidor	20 ll.
En Llobet	10 ll.
Pere Bosch	10 ll.

En Joseph 10 ll.

Miquel Marquès 10 ll.

Joan Lluch 10 ll.

Ramon Serra comensa lo any 1597, cada any 1 ll.

Jaume Bosch, 16 sous cada any.

Janot Bosch per any 16 sous, comensa lo any 1597.

Fol. 5.

Fonch acabat lo retaula major de la Isglésia de St. Vicens de Llavaneras en lo any 1617, lo qual feu de escoltura mestre Agustí Pujol fuster, mestre Munt i mestre Carbonell Aragonès. Picà lo peu Barthomeu Humbert.

Nasqué lo pestilenciós Martí Luthero en la ciutat de Aislaver en Alemanya a 10 de noembre de 1483. Comensà a divulgar las suas heregias a 30 de octubre 1517. Morí a 17 de fabrer de 1546.

En lo mes de abril del any 1599, lo Rey Philip 3, de edat de vint y un anys, casà ab la senyora donya Margarita de Austria filla del Arxiduch de Austria. Portaran las galeras en Vinaròs. Feren se los desposoris en Valènçia; desposa ls lo Archebisbe don Juan Ribera. Lo mateix dia se feren los desposoris del príncep cardenal rey de Frisa compte de Flandes ab la sereníssima infanta dona Isabel de la Paz, germana del rey Philip. Fets los desposoris, partiren per a Barcelona; embarcaren en Vinaròs. Arribaren en Barcelona ab fortuna tots los sobredits a 14 de maig 1599 y, a 15 de dit, axí lo rey de Barcelona y anà a Valldonzella fora los murs ques monestir de monges. Y tornà a entrar en la forma acostumada ab moltas festas. Donali las claus un minyó que devallà ab un núvol y baxant per lo portal de St. Antoni, se obrí lo núvol com una magrana y lo minyó aparegué dintre tot cantant, donat les claus al rey y lo rey las donà al conseller en cap. Anava lo rey a cavall; posàrenlo dintre la ciutat ab tàlem; lo conseller en cap li tenia lo fre y, ab un cordó de seda de cada part, ab vint y quatre branques que feia y vint y quatre homens ciutadans honrats portaven lo cordó i deixa manera aportaren fins lo Pla de St. Francesch, haont avien fet un catafal y una envelada de diferents draps de colors que cobria la plaça o pla y, allí, lo guardià de St. Francesch li prengué lo jurament per las illas de Mallorca y Cerdenya y, aprés de aver jurat, passaren totas las confrarias ab música y ab ses banderes y, de allí, anà a la Seu y jurà per la terra. Lo mateix vespre comensaren las alimarias; duraren tres dies. Aprés, a 22 de dit, la terra li prestà los homenatges a la Sala. Lo dia antes ere axida la reyna per anà a Ntra. Senyora de Montserrat y allí arribà la Archiduquesa de Austria y ere anada a la costa visitar la Emperatriz y las dos entraren en Barcelona a 26; reberen la reyna ab tàlem al Portal de St. Antoni, ab molta gala y festas. Ferense moltas justa y torneix reals.

Embarcàs lo príncep cardenal y la senyora infanta donya Isabel de la Paz als de juny 1599.

Fol. 6.

En lo mes de agost de 1601 essent general de la mar Andrea de Oria y de la terra lo príncep de Parma, anà la armada al Ger. Arribaren a la vista y no gosaren acometre o, com se digué, no volgué acometre Andrea de Oria y asò és lo mes cert.

Entrà rector de St. Vicens de Llavaneras los señor doctor Joan Antoni Padró, en lo mes de agost de 1618.

Lo derrer de juny del any 1599, tenint las corts lo Rey Philip en St. Francesch de Barçelona, fonch concedit privilegi als de St. Vicens de separatió de Llavaneras, lo qual fonch atorgat per Sa Magd. y, sabent ho los de Llavaneras, enpararen lo sagell, de haont vingueren a molta qüestió. E aprés feren concòrdia, ab que soltaren la enpara a 9 de maig de 1601 y, a deu de dit, fonch acceptat per lo balle, que ere Pere Valls de Sotarriba y Esteve Carcassès jurat. Dit dia se feu electió de altre jurat y elegiren a Arsís Morató. Foren procuradors en estas qüestions, Arsís Morató y Antoni Valls.

Fol. 6*v*. +

Pesquís [*sic*] fet en París a 25 de fabrer del any 1589 per la revolta avia entre lo rey de França Vandoma y la Casa de Guisa:

Mosiur de Guisa = Vindicta sanguinem qui efusus est super terram.

Parenti a Parisii = Aprehende arma et scutum et exurge in adjuditorium nostrum.

Parisii a parenti = Michi vindictam et ego retribuam.

Guisa al rey de Espanya = Surge domine, quare addormis.

Rey de Spaña = Satis est, tempus meum prope est.

El Papa al de França = Quare ausus es mittere manum in Christum Domini, ecce relinquetur domus tua deserta.

Rey de França = Non est amicus noster qui bona nostra tollit.

França cathòlica = Non habemus regem nisi Deum.

Reyna mara = Innossens sum a sanguine iusti, vos videbitis.

Los eretges = Sanguis eorum super nos et super filios nostros.

Polònia = Quid ad nos.
El emperador = Expectabo videre consolationem filiorum Israel.
Savòia = Ego sicut oliva fructificavi in domo Domini.
Toscana = Princeps in me non habet quidquam.
Ferrara = Quod uni ex meis fecisti, michi fecistis.
Alemanya = Amici tui pauperes sunt.
Malta = A Domino factum est istud et est mirabile in occulis nostris.
Navarra = Domino tecum paratus sum in carcerem et in mortem.
Mosiur de Igueres = Ego sum vermis et non homo.
Genevia heretica = Tremens facta sum.
Mosiur de Pornon = Gaudium meum breve.
Inglaterra = Vidi et gavisa sum, sed me oportet vigilare in domo mea, ne forte veniat aquila et rapiat eum.
Mosiur den Vila = Et factus sum sicut surdus et homo non audiens.
Mantua = Nam et ego sum sub potestate constitutus.
Gènova = Et nos cum ei non sumus.
Luca = Et nos quid erimus.
Urbino = Et factus sum sicut passer solitarius in testo.
Parma = Expectabo videre dies bonos.
Consellers de França = Et nos in legore sumus.
Mosiur de Namur = Et per fenestram dimisus fui.

Sentencia dada contra el rey de Francia:
El cardenal de Joisa por aver ido a Su Santidad pidiendo audiencia para defender el caso, como a ido por su rey y no entre mas en consistorio.
Que el embaxador no paresca mas delante Su Santidad, que los cardenales que se hallaren en Françia vayan en Roma dentro de seis meses, so pena de suspension de las dignidades.
Que de aqui adelante no se ordenen cardenales a instancia del rey de Françia ni de sus succesores.
Que a los hijos de Guiça no se les toquen sus haziendas honras y fama.
Que el Rey sea descomulgado hasta que postrado vaya a pedir perdon a Su Santidad y haziendo penitencia sea absuelto. = Fin.

Fol. 7*v*.

Entrà lo señor Duch de Alburquerque per virrey y capità general de Cathalunya y comptats de Rosselló y Cerdaña en lo mes de mars de 1616 y entrant comensa a fer justícia per las terras que passava y anà en Tortosa y derrivà quoranta casas, prengué molts cavallers, mercaders y altra gent; a uns sentencià a mort y a altres en penes peccuniàrias y axí aplacà molts bàndols y dissenttions. A cap de poch temps li aportaren morts o vius molts bandolés, ab que la terra afavoria molt per lo que estava cansada de sufrir las vellacarias y composicions feyan y a qui nos composava mataven. Foren presos y sententiats molts caps, com foren Benet de Rocalaura, Tallaferro, lo Iguanau, Trucafort, lo Rourell.

[*Ací manca un plec del ms.*].

Fol. 9.

Senyals en Castelló de Empúries.

... fins lo endemà que y agué alguns ab bonys. Eren las pedres de diferents grandeses, com avellanes, amellas, ous y com lo puny y de mes grosses y, una hora antes, en un cortaló masia junct de dita vila de Castelló, discorregué un núvol de dita vila que cobria molt negre y anà ab ímpetu fins a dit cortal. Y testificaren molts que havien oit en lo núvol molts crits y avalots com que se reñyen y, a cap de poch se obrí ab gran struendo y remor que dexà spantats y a alguns sens sentit. Jo e vistas dos pedres de las matexes y són com las ordinàrias, com un ou de oca, salvo que són planas ab caires.

A 27 de agost 1619 passà per la Roca y anà, sens tocar a Barcelona, a Madrid [*espai en blanc*] de la Casa de Austria, coronat Rey de Romans. No volgué que en Perpiñyà, ni Gerona, ni altres parts se li fes salva y axí que de Barcelona los consellers li enviaren un present y enbaxadors.

Folio 9*v*.

Dimarts a 27 de setembre 1619, entrà en Barcelona per virrey y capità general de Cathalunya, lo señor duch de Alcalà. Són sos títols los següents: Don Fernando Afán de Ribera y Enríquez, señor de la Casa de Ribera, Adelantado Mayor de la Andaluzia, duque de Alcalá, marqués de Tarifa, conde de los Molares, notario mayor del Andaluzia, alguacil mayor de la ciudad de Sevilla y su Partido.

En lo any 1618 entrà rector de St. Vicens de Llavaneras los senyor doctor Juan Antoni Padró, de Mattaró, en lo mes de agost. Entrà junctament per vicari seu mossèn Francesch Raymir, també de Mattaró. Anassen dit mossèn Raymir a estar en Mataró la terçera festa de Pasqua de Resurrectió del añy 1620.

En lo any 1620, dilluns a 12 del mes de octubre, isqué del moll de Barçelona la patrona de la Diputatió, en lo vespre, per relació de dos vaxells avia descubert Montjuich y lo dimarts dematí li donà la casa ab que li donà molt què fer al hu y, no podent averne la

entrega, determinià de tornarsen per quant y avia molts soldats nafrats y algú de mort, y lo general don Francisco Sabater travessat en tres parts. Y hoint la pelea desde terra, partiren deu galeres de Españya, de dotse ni avia en lo moll y, tras ellas, la capitana de Barcelona, que, junctes ab la patrona que sen tornà ab elles a la pelea, foren dotse y a la que arribaren a los vaxells, desempararen los turchs la hu y feren de dos hu y muralla del buyt. Pelearen molt y las de Españya, envejoses de que no guanyassen las honras las dos de Cathalunya, abordaren tres ab lo vaxell y les altres, tras les tres, y pelearen molt morint de cada part molta gent; y a la postra lo agueren de dexar ab mort de gent de nostras galeras, entre nafrats y morts mes de tres çents; los morts passaven de cent sexanta y molts nafrats que moriren. Y lo Nebot del general de las galeras de Nàpols, lo marquès de Sta. Cruz, morí de una bala; y tres capitans de fama. Lo nebot del marquès fou enterrat en St. Francesch lo dimecres vespre, ab molta lluminària y acompanyament; portàvenlo lo fill del virrey de Barcelona –ere virroy lo duch de Alcalà– ab companya de altres set perçones principals y de títol; anave lo virrey ab sa guarda y molta soldadesca de las galeras de Spaña, las armas al revés, caxes destrempades y la bandera arrestrantla. De las galeras de Catahalunya moriren entre las dos vuit homens, que en la capitana no morí mes de hu; ague y molts nafrats. Déu los millore la sort. [*Fragt. mutilat*] Portaren dintre lo moll lo vaxell rendit que serà de vuit centes salmes y lo que dexaren poch mes gran, però molt fort y artillat, ab tres çents turchs al vaxell rendit. Corría la sanch de popa a la proa, rompudes entenas y molta part de la popa.

Aportaren los morts a la Creueta, al portal de Mar. Ab que ere llàstima veurer tanta mortandat. Los nafrats al hospital.

Fol. 10*v*.

Y portaren ditas dotse galeras de Espanya en Barçelona lo cardenal Çapata. Venia de cort y anava a governar a Nàpols. També lo marquès de Sta. Cruz ab molta cavalleria.

Dijous següent a 15 de dit octubre, dos galeras de las dotse, aportaren lo cardenal a Mattaró, ab tota sa cavalleria. Mataró li feu salva deguda.

Al cap de quatre dies, feren las galeras ressenya general de la gent faltava. Y trobaren que, entre morts y nafrats, dels quals són escapats molts pochs, faltaven quatre cents sexanta, per verdadera relaçió.

En lo any 1621, lo rey de França Lluis [*espai en blanc*] comensà la conquista contra los lutherans de sos stats y, en lo mes de setembre, tenia assitiat com a general de ça exèrcit lo duch de Pernon y lo príncep [*fragt. mutilat*] la Roxela y lo mateix Rey a Montalvà.

Fol. 11*v*.

Als 14 de octubre de 1621, vingueren dos galeras grosses turquescas a correr nostres plajes. Comensaren lo matí devant Pineda y antes de nou hores foren devant Mataró y feren donar dos barcas a través, una a la Creu den Garaupera, el Patró Juan Vilella de Mataró casi la una galera, y laltra anà a fer donar en terra prop la riera de Argentona la del patró Plegamans de Mattaró. Acudí molta gent y, axi les dexaren, donaren fondo a tret de canó de la torra de Mattaró. Stigueren fins lo tart a una hora de sol, sens anar hi las galeras de Barcelona; y fonch que tenian la palamenta y los arreus de la Diputatió per la qüestió tenian los diputats ab lo virrey lo duch de Alcalà, y tenen vuy en dia a 13 de novembre de 1621, per què lo dit duch de Alcalà no volia axissen sens orde seu y los diputats lo contrari. Y a 4 de 9-bre. de dit any volgué pendre possessió com a general lo Comte de Osona, fill del marquès de Ytona y, perquè lo virrey volgué tenir la matexa pretensió, no la prengué, sino que envià en cort y la diputació lo mateix.

Fol. 12.

A 19 de octubre 1621, caigué tant gran ayguat en Mattaró, Llavaneras, St. Vicens, Arenys, Vallgorguina, que donà grandissim dany, tal que nunca se ere oyt a dir. Y fonch que Arenys de Munt y Arenys de vall sen aportà moltas casas la riera; arbres, camps, y al batlle Tries sen aportà totas las quintanas; y molts camps desde lo torrent del Gorch fins lo cap del Morrell, que fonch lo mes mal.

A 11 de mars 1622 passà desde Barcelona ab la capitana de Cathalunya fins a Gènova lo compte de Osona, fill del Marquès de Ytona del consell de Stad. Anava a posar pau ab la serenissima infanta dona Isabel de la Paz, filla de Philip segon Rey de España, muller empero del príncep cardenal rey de Frisa compte de Flandes, de una part, y lo conde palatino del Rin de part altra; y també per enbaxador de Flandes y terras del Nort.

Fol. 13*v*.

A 22 abril de 1625, en poder de Antoni Puig notari regint la escrivania de Mataró. Antoni Ferrer de Vall de una part, Joan Milans del Bosch, Miquel Ombert y Francesc Nicolau Morato, tots pagesos de la parròquia de St. Vicens de Llavaneras, firmaren lo acte que dits Ferrer y Ombert degan donar camí

Església de Sant Vicenç de Montalt (1921).

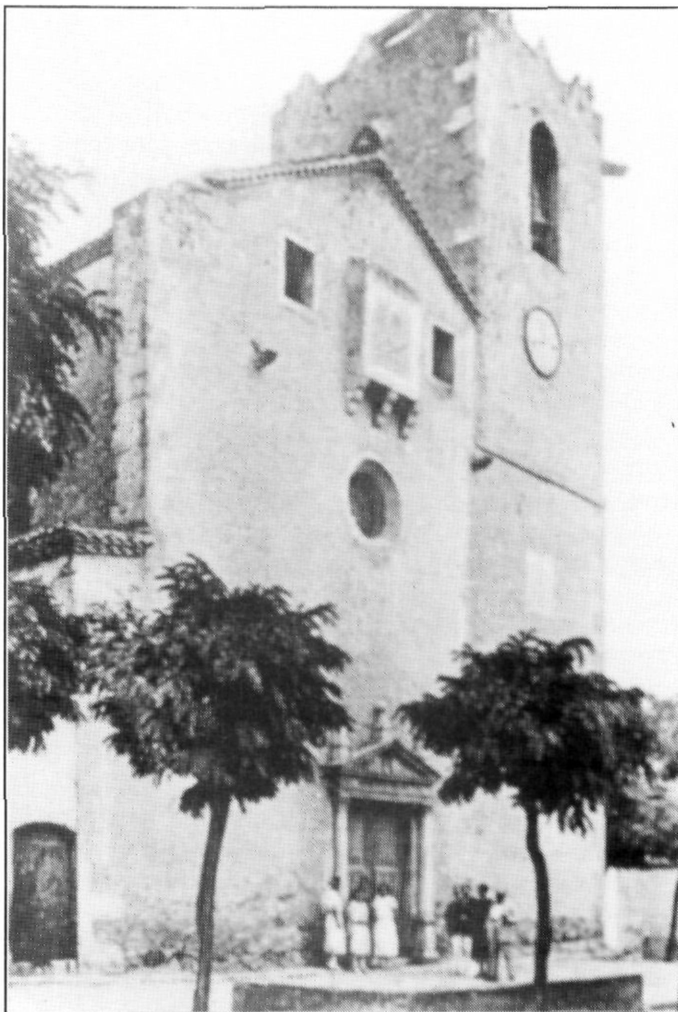

carreter, ço és Ferré per la vinya y dit Ombert per la quintana sobre la hera y quintana, als dits Milans y Moratons, per passar bous y altres animals de carrega carreghats o descarregats, com és de veure en lo dit acte, lo qual té tret lo dit Milans en sa casa, de què jo lo Dr. Joseph Rossell ne fas fe, per aver-lo vist y legit de mà del Sr. Francisco Milans vull, die 9 desembre 1725, lo qual conté tot lo sobredit.

Fol. 16. [*Text interpolat*].

Gonçalo Conde, por quanto su Magestad que Dios guarde se a servido de hasermer ser de patente de Capitán de Ynfanteria Española y conbiniendo nombrar persona de esperiensia y servisios meritales como lo ordenan las reales ordenansas y así tengo por bien nombrar a Juan Rodrigues cabo de esquadra de la compañia de Juan Bautista Lescano y lo firmo de mi mano [*Signatura il·legible*].

Fol. 17*v*.

Mori Marianna Morató y Alió ma muller a 28 de juliol, diumenge a las deu de la matinada, en lo any 1619. Fonch soterrada en lo vas de casa, ahont se acostuma de enterrar los nostres, devant lo portal de la Isglésia. Nostre Señor la tingue en la sua Santa Glòria.

Fol. 21.

Honorable Sr. Batlle.

No obstant que Mariana muller de Miquel Fontrodona pescador de Caldes de Esterach, com hereva de Joan Morató mariner quondam son germà, estiga en possessió de una casa y vinya que foren de dit Joan Morató, situades en la parròquia de Caldes de Esterach, y en aquella dega ésser mentintguda y conservada, no ha duptat Jaume Mora, braser de dita parròquia, voler perturbar y molestar a dita Mariana Fontrodona en dita possessió, entrant-se'n de fet ab pròpria autoritat per un forat de dita casa, que està al igual del primer sostre, tenint aquella Mariana tencada ab clau, despús ahir que contàvem a 27 de abril del corrent mes, ab un padrenyal, y a la que esta part, obrint la porta de dicasa y trobà dintre, cridant crits de lladres, llansà mà del pedrenyal contra esta part de Mariana Fontrodona. E com dit delicte ha y dega de provehir per càstig, perçò y altrament dita Mariana Fontrodona y Miquel Fontrodona llur marit, fan instantia y part formada contra dit Jaume Mora, marit de Catherina Mora y Morató, offerint donar informatió.

Suppliquen que constant com constarà de dit delicte ha dit Jaume Mora, rètia con dignament punit y castigat y ministrada justícia.

Altíssimus Montfort

Dicta die et anno ministratis testibus, paratus illos recipere. Güell, Assessor.

Fol. 28.

A.XX. de novembre 1588 en la notaria de Mattaró és lo acte de la determinatió feren los parrochians de St. Vicens de fer la isglésia nova. Prengué'l micer Perot Despuig. Dit die feren sindicat a n'en Rossell y en Saurí.

Lo primer de fabrer 1589, es lo acte de la talla feren per fer la isglésia. Pres dit micer Puig.

A 8 de abril 1591 és lo acte entre los parrochians y mestre Torres per fer la fàbrica de la isglésia, en poder del dit notari.

Fol. 29.

En poder de micer Marfà a 17 de agost 1595 és la procura fa Arsís Morató a Antich Major de

Portalada «a la romana» de l'església de Sant Vicenç de Montalt. Fotografia Miquel Sala i Girbal. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Llavaneras per executar deutes del blat, ab poder de rebre y escansellar actes y substituyr procuradors.

A 28 de agost digué la primera missa mossèn Joan Pere Pagès, mon oncle, sacristà de Torroella en la Isglésia major de dita vila.

A de stembre 1595 lo dit mossèn Joan Pere Pagès prengué possessió de la sacristia.

Fol. 31*v*.

Lo Rey nostre senyor concedi la gràcia de tots los lluismes cayguts fins a la present jornada, a 10 de setembre del any 1542.

Fol. 32.

A 8 de juliol 1596 morí Barthomeu Morató mon avi. Déu lo tingue en la sua glòria. Amen.

Fol. 33*v*.

En poder de micer Francesch Gual y Baltessar Puig Janer notari públich de Barcelona, és la difinissió fan los sindichs de Mattaró als de Llavaneras y St. Vicens, per rahó de la concòrdia entre ells feta per los censals y altres mals drets o emolument, fet a 10 del mes novembre del any mil y sinch cents sexanta y dos, 1562.

En poder de micer Bernat Pellicer notari publich de Barcelona, se trobarà una àpocha fem a Juan Cortey clavari de la vila de Mattaró a la universitat de Llavaneras y St. Vicens de 979 lliures 3 sous reberen de dites universitats per rahó de coronatge y maridatge dels reys nostres senyors a 12 del mes de janer 1563.

Fol. 34.

En poder de mossèn Francesch Gual notari de Barcelona y de mossèn Baltezar Puig Janer a 10 de noembre 1562, és lo acte de difinitió fan Juan Serra Arnau y Salvador Pongem, síndichs de la vila de Mataró a la universitat de Llavaneras y St. Vicens de tots y qualsevols drets, censals, pensions y de tots y qualsevol coses pertanyents a dita vila per rahó del temps estaven units y era tot un cos y universitat y un juradesch.

Fol. 34*v*.

En poder de mossèn Bernat Pellicer, notari públich de Barcelona a 12 de janer 1563, és una àpocha ferma Juan Cortey y Saguí, clavari de la vila de Mataró de 60 ll s. rebé de Sebastià Garaupera jurat, per rahó de coronatges y a cumpliment de tot.

Fol. 35.

En lo llibre major de Antoni Major de Llavaneras, batlle, a 22 de octubre del any 1569, se trobarà una visura i relassió de pròmens entre en Garaupera de Llavaneras, la casa d'en Morato de St. Vicens, casa d'en Saurí, casa d'en Pera, sobre aver de donar cami lo dit Garaupera, per animals y bous ab càrregas y sense càrregas, ab ròssech y carreta, enla sua pessa del Valís, per passar a Cugoll y'l condempnaren a donar camí bo y suficient, com apar en dita visura dit die. Per lo honorable Pere Riera batlle, lo any 1598 tinch feta provisió per executió de la dita sentència y en Garaupera apel·la en la Audientia, sità y enebí y, per no pledejar, consertarem de pagar-li las despesas fetas y ell renunsià al plet y prometé estar a la sententia donada y donar camí com lo dona la sententia. En poder de micer Jaume Marfà notari de Mattaró a 8 de juny 1598, és lo acte de concòrdia.

Fol. 36.

En la escrivania de Mataró a 23 de maig 1580, notari Joan Cortès, és lo acte de la terra estableix en

Baró a la Isglésia, per fer rectoria, vui casa de Mora y Vilaseca, rectoria vella.

En poder de mossèn Pau Mallol, notari de Barcelona, a 1 de agost 1585 és la definitió del censal de 200 lliures sous feya la parròchia a Paula Anglada del Masnou. 1585.

Fol. 36*v*.

En poder de mossèn Nicolau Lantisclà notari de Barcelona és la concòrdia entre los de St. Vicens y Llavaneres a 11 de agost 1542.

Fol. 37.

En poder de micer Francesch Gual notari de Barcelona y de micer Baltessar Puig Janer a 10 de novembre 1562 és lo acte de definitió fan Juan Serra Arnau y Salvador Pongem shindichs de la vila de Mataró a la universitat de Llavaneras y St. Vicens de tots y qualsevoll drets, censals, pensions y de tots y qualsevol coses pertanyents a dita vila, per rahó del temps estaven units y era tot un cos y universitat y un juradesch. 1562.

En la notaria pública de Mattaró per mossèn Juan Costell, en lo primer llibre de la vila, a 23 de maig 1532, trobareu un acte de concòrdia entre la vila de Mattaró, Llavaneras y St. Vicens sobre un plet ab que dit acte diu les cases den Montalt, den Dalmau y den Yvern són parrochians de St. Vicens.

Fol. 37*v*.

En poder de micer Bernat Pellicer notari públich de Barcelona a 12 de janer 1563 és una àpocha fermà Juan Cortey y Sagui clavari de la vila de Mattaró de 60 lliures rebe de Sebastià Garaupera jurat per rahó de coronatges y a compliment de tot, dit die 1563.

Fol. 38.

Lo derrer dia del mes de juny del any 1599, lo Rey nostre senyor don Philip terçs en las corts de Barcelona, concedi a los de St. Vicens un privilegi de divisió y separatió dels de Llavaneras y llisentia de traure lo vi y altres coses.

A 11 de setembre del any mil sinch cents trenta y sinch, devant de Antt. Purtell, batlle de la vila de Mataró y de les presents parròchies de St. Andreu y St. Vicens de Llavaneras, Bernat Sala de Arenys per rahó del tersó reb en la parrochia de St. Vicens tingué cert plet y qüestió ab Pere Montalt del Bosch [y] Bartomeu Rogent sobre lo delma de serta part del terme com a arrendadors del tersó de la almoyna, en lo qual plet testificaren los següents per part den Sala: = Pere Muntalt del Bosch = Antoni Miçer = Antich Humbert = Sagimon Yvern = Jaume Sopedas alias Andreu = Sagimon Faner = March Mora = Juan Rossell = Antoni Antich Berenguer – Juan Faner alias Tria.

A 6 de abril del any 1556 en poder de mossèn Juan Coll notari de la vila de Mattaró és lo acte de venda dels censos, alous y directa señoria feren los jurats de la vila de Mataró a Miquel Colomer alias Milans del Bosch.

La butlla de separatió y divisió de las rectorias de St. Vicens y Llevaneras, se feren en Roma lo mes de maig del any 1584.

Fol. 38*v*.

A 25 de juny de dit any fonch registrada dita butll[a] en lo Vicariat de Barcelona, per mossèn Juan Penyanosa regint dit vicariat per mossèn Bartomeu Boffill notari.

Lo procés e informations que's feren per obs de dita divisió de las rectorias prengué mossèn Bartomeu Boffill notari del Vicariat alguns anys antes.

En poder de mossèn Nicolau Llantisclà notari de Barcelona a 11 del mes de agost 1542 és un acte de concòrdia fer manaren los de Llavaneras y St. Vicens per rahó de las Ysglesias, ço és de la hobra y dels emoluments, com apar en dit acte. Foren síndichs de Llavaneras Pere Cathà y Jaume Nadal, y de St. Vicens Juan Rossell y Bartomeu Valls.

Fol. 39.

Ab acte rebut en poder de mossèn Bofill en lo palau del Sr. Bisbe de Barcelona a 8 de maig 1577, es lo acte de la separatió de las Isglésias de St. Andreu de Llavaneras y St. Vicens, fermat per lo Illm. Sr. don Juan Dimas Lloris bisbe de Barcelona. 1577.

Fol. 40.

En poder de micer Perot Despuig notari de la vila de Mattaró a 16 de abril 1592 és la donassió fa Miquel Faner de Vall a la Isglésia del hort de la Carnisseria. 1592.

Dit die en poder de dit Puig és lo acte de la donatió fa en Guitart a la Hobra, ço és de un sou.

En poder del notari de la escrivania pública de Mattaró a 4 de setembre de 1578, lo acte del stabliment de la flecca fa en Llobet a la parròchia de St. Vicens. 1578.

En la notaria pública de Mattaró per micer Juan Cortell, en lo primer llibre de la vila, a 23 de maig 1532, trobareu un acte de concòrdia entre la vila de Mattaró, Llavaneras y St. Vicens sobre un plet ab que ab dit acte diu les cases d'en Montalt, d'en Dalmau y d'en Yvern son parrochians de St. Vicens. 1532.

Per lo Rey nostre senyor Alfonso lo any 1419 fonch concedit un privilegi a la vila de Mataró, castell y térmens parrochies de aquell, que ni poden ésser desunits ni desseparats de la corona real y ciutat de Barcelona, a 27 de juny 1419.

Fol. 40*v*.

Altre privilegi a dita vila, térmens y parrochies per lo Rey nostre senyor don Fernando dat en Toledo lo derrer del mes de juliol del any mil quatrecents vuytanta que no puguen ser desunits ni separats. 1480 *n.i.m.:* És en pregamí nº 14.

Per lo Emperador, Rey y senyor nostre, don Carlos de bona memòria, fonch concedit privilegi a les parròchias de St. Andreu de Llavaneras y St. Vicens que puguen separar-se y desunir de la vila de Mattaró, dat en Barcelona lo primer de maig mil sinch cents quoranta y tres. 1543.
In diversorum, sigilli communi xiiii, folio 54. *n.i.m.:* És en pregamí nº 12.

Per lo Rey nostre senyor don Philip en la vila de Monçó a xxviiii de novembre mil sinch cents sinquanta y dos fonch confirmat de nou y concedit privilegi de separatió de la vila de Mattaró, Llavaneras y St. Vicens. 1552.
In diversorum Adis. Dmi. f. iii ff. ccxxi.

Per lo Rey nostre senyor don Philip en la vila de Monçó a xviiiº de desembre mil sinch cents sinquanta y dos fonch atorgat altre privilegi a les dos parròchies de St. Andreu y St. Vicens de Llavaneres que puguen tenir consell. 1552.

Fol. 41.

Per lo excel·lent Virrey duc de Maqueda a deset de setembre en lo any mil sinch cents norante y quatre, fonch concedit privilegi a las dos parròchies de St. Andreu y St. Vicens de Llavaneras per lo govern de la universitat y bosses per los jurats, consell y batlle. 1594.
In Diversorum Locumtenetie xxiii fol. 89.

Per lo Rey nostre senyor don Philip terçer en la ciutat de Barcelona, tenint corts en lo monestir de St. Francesc lo derrer de juny lo any mil sinch cents noranta y nou, fonch concedit privilegi a la parròchia de St. Vicens de separatió y desunió de la parròchia de Llavaneras, contenint en si que cada huma tingue son consell y govern y batlle, 1599. Y de nou confirma tots los sobredits privilegis.

A 15 de setembre del any mil sinch cents trenta y sinch devant de Antoni Portell batlle de la vila de Mattaró y de les presents parròchies de St. Andreu y St. Vicens de Llavaneres, Bernat Sala de Arenys per rahó del tersó reb en la parròchia de St. Vicens, tingué cert plet y qüestió ab Pere Montalt del Bosch Barti Rogent sobre lo delma de serta part del terme com a arrendadors del tersó de la Almoyna, en lo qual plet testificaren los següents per part d'en Sala:

Pere Muntalt del Bosch
Antoni Micer
Antic Humbert
Sagimon Yvern
Jaume Sopedas alias Andreu
Sagimon Faner
March Mora
Juan Rossell
Antoni Antich Berenguer
Juan Faner alias Tria

Lo notari era Pere Bou, regia la notaria de Mattaró.

Fol. 43.

A 20 de agost de 1600, los parrochians de St. Vicens donaren a fer las figures de la trona, que són sinch, a mestre Janot, per preu de 7 ll. 10 sous.

Fol. 43*v*.

Dijous a 10 de maig 1601, tingueren fi les qüestions de Llavaneras y St. Vicens de la separatió y se tragué lo sagell y a honze de dit se feu electió de jurats y consell nou per dita separatió, y a 13 de dit se arrendà la carnicería y a 20 de dit se arrendà la fleca y taverna.

Fol. 48*v*.

[*Text del segle* XVIII *interpolat*]
Lo dia de St. Joan de Juny 1726, fonch aportat lo SSm. Sagrament per lo Molt Reverendíssim Sr. don Barnat de Ximenis de Casante, Bisbe de Barcelona, ab profesó General ab las Religions, en la ciutat de Mataró al Hospital; y ab acte de visita fonch erigida dita Iglesia per la Administratió de Sagraments, com la matexa parroquial de Mataró.»

Introducció i transcripció:
Josep M. Pons i Guri

Rafael Soler i Fonrodona va publicar als *Fulls/74*, data octubre de 2002, l'article «Els Moreu de Mataró». En la mateixa línia documenta ara Joaquim Cassadó i els seus fills Agustí i Gaspar Cassadó i Moreu, coneguts a la nostra ciutat, on tenen un carrer dedicat als Músics Cassadó, al barri de Rocafonda.

JOAQUIM CASSADÓ I VALLS I ELS SEUS FILLS AGUSTÍ I GASPAR CASSADÓ I MOREU: «ELS MÚSICS CASSADÓ»

JOAQUIM CASSADÓ i VALLS

Nasqué a Mataró el dia 30 de setembre de l'any 1867. Fill d'una família menestral, el seu pare era el fuster de l'església de Santa Maria. Als cinc anys ingressà a l'escolania de l'esmentada església parroquial, on aprengué les primeres nocions de solfeig.

Aquells anys era mestre de capella el celebrat compositor mossèn Manuel Blanch i Puig, autor de la *Missa de Glòria*, coneguda popularment com la Missa de les Santes. L'ajudava mossèn Gaspar Collet, bon pianista i amic de la família Cassadó.

Joaquim Cassadó continuà els estudis de solfeig i piano, i quan tenia nou anys aprengué l'orgue, rebent les lliçons de mossèn Salvador Puigsech, organista de Santa Maria, que succeí en el càrrec el cèlebre Jaume Isern, el qual l'havia exercit durant uns cinquanta anys.

Salvador Puigsech fou organista uns dos anys, i el succeí el mestre mataroní Lluís Viada.

Joaquim Cassadó i Valls als quaranta-un anys.

Als dotze anys Cassadó fou alumne pensionista del col·legi de la Sagrada Família a Sant Andreu del Palomar. Allí tingué com a mestre de música el compositor Julià Vilaseca, que havia estat mestre a Montserrat. En veure la disposició que el noi tenia per la música, l'esmentat mestre l'inicià en els estudis d'harmonia i composició.

Als catorze anys Cassadó ingressà en el Seminari Conciliar per seguir la carrera eclesiàstica. Allí continuà conreant la música i un any més tard ja era mestre de capella del seminari, càrrec que ostentà fins als vint anys, quan va abandonar els estudis eclesiàstics ja que no es sentia atret pel sacerdoci.

La coneixença i les primeres relacions que tingué a Mataró, amb la qui més endavant seria la seva esposa, Agustina Moreu i Fornells, ens les explica el germà d'aquesta, Josep Maria, en unes memòries inèdites que va escriure als seus setanta anys, recordant aquests fets ocorreguts quan ell tenia uns catorze anys.

Ens ho exposa amb aquestes paraules:

«Corria la veu de què el fuster Cassadó tenía un fill estudiant de capellá considerat com una notabilitat en el piano i en composició musical.

La Agustina demaná al pare Cassadó que vingués a tocar el piano a casa el seu fill, doncs teniam desitj de coneixel personalment. Aixís ho va fer, presentantse amb la modestia d'un perfecte seminarista no osant separar les cames acostumat a portar sotana.

L'Agustina tan amable en aquestos cassos lográ qu'el noi Cassadó vingués amb gran assiduitat durant les vacances i quedaven una i altre tan amics que prometeren escriurers cartas, estant En Cassadó al Seminari, valentse d'un altre estudiant extern de dit Seminari.

La correspondéncia va entussiasmar tant als esperits qu'en Cassadó prengué la decisió d'abandonar el Seminari i els estudis qu'allí rebía. Així ho notificà a son pare i al sacerdot introduit en la familia Cassadó i protector del estudiant = Mossen Gaspar Collet, beneficiat de l'Iglesia Sta. María de Mataró.

La noticia cayé com una bomba explossiva en el si de la familia; pare, germana, germá y Mossen Collet, li contestaren que si persistía en tan inverosímil decisió, que no comptés mes amb ells; qu'el donarien per mort i enterrat.

En Cassadó anar a parar a una humil dispesa del carrer de Snt. Domingo del Call, sortosament tinguda per una dispesera de tants bons sentiments qu'enterada del cás Cassadó i de lo difícil que li seria an aquell xicot sense relacions i aborrit de la familia, en lloc de cobrarli dispesa, l'ajudá a buscarse feina, donant lliçons de piano i actuar de suplent ajudant en algún Coro d'obrés.

No sigué solament la familia qui aborri an En Cassadó; l'Agustina també li fer a saber que ja no pensava continuar cap mica de relació amb l'estudiant que penjá els habits a la figuera.»

Passaren els anys, i per mitjà d'un amic comú, Dionisi Martí, l'Agustina Moreu i en Joaquim Cassadó tornaren a relacionar-se fins a concertar el matrimoni.

Cassadó no tenia encara ben resolta la situació econòmica, ja que comptava únicament amb algunes lliçons de piano, amb la direcció de la coral Paz y Esperanza de Sant Andreu del Palomar i era mestre de l'escolania de la parròquia de la Mercè de Barcelona.

Per facilitar el casament, l'Agustina li oferí entrar a casa seva, on vivia la seva mare i el seu germà Josep Maria.

El casament es celebrà el dia 7 de setembre de l'any 1891 a l'església parroquial de Sant Francesc de Paula de Barcelona, actualment derruïda per facilitar l'ampliació del Palau de la Música Catalana.

D'aquest matrimoni, nasqueren quatre fills: Agustí, Montserrat, Gaspar i Josep.

Joaquim Cassadó treballà a les ordres del mestre de capella Bonaventura Frigola a la capella de música de la Mercè, el qual durant quatre anys li donà lliçons de composició, contrapunt i fuga i també d'instrumentació.

Cassadó fou sempre el suplent de Frigola en la direcció de la capella, fins que a la mort d'aquest el doctor Valls, rector de la Mercè, nomenà Cassadó per a aquest càrrec, que ostentà fins al 28 de maig de l'any 1906 i deixà per seguir altres camins.

Els anys en què Cassadó era mestre de capella de la Mercè, va compondre més de tres-centes obres religioses i l'oratori titulat *La mort de sant Josep*, estrenat amb gran èxit al teatre Líric de Barcelona.

Partitura de l'òpera *Lo monjo negre*.

Poc després estrenà a Nuremberg una simfonia dramàtica en tres temps; aquesta obra fou presentada al Palau de Belles Arts de Barcelona l'octubre de 1902, per una orquestra amb cent deu professors. L'obra tingué un gran èxit.

Cassadó havia fundat l'any 1900 l'Associació Capella Catalana, formada per quaranta professors de cant, vuitanta instrumentistes i una secció de trenta-cinc nens.

Segons escriu ell mateix, la capella va ser fundada a la manera de la Capella Sixtina de Roma i la Schola Cantorum de Sant Gervais de París. Tenia un gran repertori de misses i motets i d'aquesta forma pretenia millorar la música sagrada com manava la Sagrada Congregació de Ritus.

Després de tres anys, una greu malaltia l'obligà a deixar la direcció d'aquesta entitat. Un cop recuperat, seguí treballant en la composició de diverses obres.

La Bohème, estrenada el 13 de desembre de 1904 al teatre Apolo, fou representada vuitanta-cinc vegades seguides i després a tota Espanya. Escrigué també diverses sarsueles i obres teatrals musicades i, a honor del papa Pius X, una missa a grans veus i orquestra. Això demostra com Cassadó va acceptar plenament la reforma de la música religiosa d'aquest Papa.

Segons m'explicava el meu pare, que havia anat a passar uns dies a Barcelona amb els seus oncles Cassadó-Moreu, l'oncle Joaquim se l'emportà al Liceu, on dirigia els assaigs dels músics de l'orquestra i preparava les obres que s'havien de representar.

En aquest càrrec el succeí un altre mataroní, el mestre Josep Sabater, pare de la pianista Rosa Sabater, morta en un desgraciat accident d'aviació. Rosa fou molt estimada a la nostra ciutat.

La revista *Mataró Artístico* va dedicar el seu primer número, datat de gener de 1908, al mestre Joaquim Cassadó. El redactor ens explica la visita que li va fer al seu despatx, essent rebut pel mestre amb la seva amabilitat característica. Va tocar algunes peces de piano compostes per ell mateix i el va informar de les obres que havia compost, i que en aquell moment estava treballant en l'òpera *Lo monjo negre*, inspirada en l'obra de Frederic Soler (Pitarra). El *libretto* de l'òpera, el preparà el seu fill Ernest Soler de las Casas. Per poder-la estrenar al Liceu, calgué traduir-la a l'italià amb el títol *Il monaco nero*.

Aquesta obra fou representada els dies 21, 26 i 28 de gener de l'any 1920, i dirigí l'orquestra ell mateix. L'obra, que tingué un bon èxit, fou representada els dies 19 i 23 de gener i 3 de febrer de l'any següent.

En l'entrevista esmentada, el mestre Joaquim Cassadó correspongué a les preguntes que li féu el redactor de la revista amb aquestes paraules:

«Diga V., maestro.

1.º Qué concepto tiene formado de la música?

- La música es un arte y ciencia á la vez que es producto del espíritu humano y que idealiza todo lo que nos presenta la naturaleza que refina el sentimiento al hombre, que para tener un grado perfecto de cultura debe poseer profundos conocimientos de este divino arte.

2.º ¿Cuál es su escuela predilecta?

- La alemana.

3.º ¿Qué maestros admira?

- De extranjeros, J.S. Bach, Gluck, Beethoven y Cesar Franck y los populares de nuestro país,

como son el inmortal Clavé y el ilustre mataronés, el malogrado D. Nicolás Guanyabens, pues son innumerables las veces que me he abstraído con su famosa barcarola «La Calma».

4.º ¿Qué es lo que más le ha impresionado en música?

- La pasión según San Mateo de Bach; el Orfeó de Gluck, la 5ª sinfonía de Beethoven y el famoso quinteto de Cesar Frank.

5.º ¿Por qué es V. músico?

- Porque es lo que más siento.

Nos despedimos del maestro felicitándole por los grandes triunfos que sus obras han obtenido en cuantos Teatros, Conciertos y Capillas se han ejecutado, dándole las gracias por las innumerables atenciones que de su persona recibimos.»

L'obra que havia impressionat més Joaquim Cassadó, *La Passió segons Sant Mateu* de Bach, s'estrenà a Barcelona tretze anys més tard, el dia 27 de febrer de l'any 1921. Fou una memorable audició al Palau de la Música Catalana. Entre els solistes trobem el barítón Ricard Fuster (Jesús), que havia après cant com a deixeble del mestre Cassadó, i el seu fill Gaspar, com a primer violoncel; la direcció de l'Orfeó Català fou a càrrec de Lluís Millet i actuà d'organista el doctor Albert Schweitzer, pastor, metge i missioner. En el vestíbul del Palau, una placa de marbre recorda aquesta audició.

Joaquim Cassadó havia tingut cura de la iniciació musical dels seus fills, i trobà en la seva esposa Agustina una dona de molta empenta i personalitat, que va saber comprendre el tarannà artístic del seu home i l'ajudà en el sosteniment de la família. Amb els recursos propis i els del seu germà Josep Maria, fundà una botiga –amb el nom de Cassadó i Moreu– dedicada a la venda i lloguer de pianos, situada al passeig de Gràcia, núm. 128 de Barcelona. L'establiment tenia una bella decoració modernista, desgraciadament perduda.

Agustina gestionà també la concessió de beques d'estudi per als seus fills, i segons tradició familiar havia visitat la reina per a aquesta finalitat.

Destacaren per la seva precocitat Agustí en el violí, i Gaspar en el violoncel.

Agustí, als vuit anys, ja va donar un concert a l'Associació Wagneriana de Barcelona, on va sorprendre l'auditori, que el va ovacionar augurant-li un brillant esdevenidor. Gaspar, amb el violoncel, i Agustí, amb el violí, actuaren l'any 1907 en el teatre Novedades de Barcelona, en un concert amb obres de Beethoven, Saint-Saëns, Mendelssohn i altres, obtenint grans elogis del públic i la premsa.

Transcrivim el que deia *El Liberal* de 15 de desembre de l'any 1906:

> «Los niños Tin y Gaspar Cassadó, son dos verdaderos artistas, dos de los niños prodigios que demuestran la precocidad de una raza. El uno de doce años y el otro de ocho, y ambos con su violín y violoncello, hacen pensar si será cierto que la edad no influye en la expresión; ambos tocan como consumados artistas.»

Els mateixos elogis obtingueren en les seves actuacions a diverses capitals espanyoles, a França, Alemanya i Anglaterra.

Piano de la casa Cassadó & Moreu. Mirall amb marc i cadira auxiliar. Aplic d'un rostre femeni, amb ceràmica policromada, obra de l'escultor modernista Lambert Escalé. Museu d'Art Modern de Barcelona.

Trio format pels germans Cassadó.

Vist el talent musical dels seus fills Agustí i Gaspar, l'any 1907 Joaquim Cassadó es traslladà a París amb ells per tal de poder ampliar els seus estudis; hi residiren set anys, fins al començament de la Primera Guerra Mundial.

Allí formaren el trio Cassadó, Joaquim al piano, Agustí al violí i Gaspar al violoncel. Gràcies als concerts que donaven i a una beca que els concedí l'Ajuntament de Barcelona, pogueren finançar els seus estudis amb els millors mestres que hi havia aquells anys a la capital francesa.

Tot i la seva joventut, Agustí i Gaspar deixaren de ser nens prodigis per convertir-se en experts instrumentistes, reconeguts i elogiats per tots els qui els sentiren en les seves actuacions com a solistes.

El dia 28 d'octubre de 1910 es celebraren a Mataró unes festes extraordinàries, amb motiu del LXII aniversari del ferrocarril de Barcelona a Mataró.

A la casa on havia residit Biada, al carrer de Sant Antoni, es col·locà una làpida commemorativa, i fou executat per diverses corals i orquestra l'himne del ferrocarril, compost i dirigit per Joaquim Cassadó, amb lletra del mataroní *Santiago Vinardell.*

Al seu retorn a Barcelona, Joaquim Cassadó seguí els treballs de composició i el professorat de música i de cant fins a la seva mort, el dia 25 de maig de 1926.

Tota la premsa se'n féu ressò, elogiant la tasca que havia portat a terme. La *Revista Musical Catalana* li dedicà una extensa biografia.

Com a mostra de l'estimació que Joaquim Cassadó sentia per Mataró, publiquem el que deia la revista *La Costa de Levante*, del dimarts dia 1 de juny de 1926:

«Diferents vegades En Cassadó havia tocat a nostra ciutat en companyia dels seus fills, els notables cel·listes En Gaspar i Na Montserrat i del malaguanyat violinista N'Agustí, q.a.C.s., a tots els quals ens havia plagut sentir també anys enrera al nostre casal social Foment Mataroní en festes i vetllades memorables.»

Festes extraordinàries, amb motiu del LXII aniversari del tren. Joaquim Cassadó dirigí els cors i les orquestres.

PROGRAMA

Primera Part

QUARTET . . . . L. W. MOZART
I *Adagio-Allegro.*
II *Andante cantabile.*
III *Minuetto.*
IV *Allegro molto.*
Quartet de l'Associació Musical de Barcelona.

Segona Part

SONATA . . . . L. BOCCHERINI
I *Adagio.*
II *Allegro.*
ARIA, DE LA SUITE EN RE . . . . . . J. S. BACH
ANDANTE Y ALLEGRO . . . . R. SCHUMANN
Violonchel acompanyat de piano.

Tercera Part

QUARTET . . . . E. GRIEG
I *Introducción y Allegro molto.*
II *Romanza* (Andantino).
III *Intermezzo* (Allegro molto).
IV *Finale* (Presto).
Quartet de l'Associació Musical de Barcelona.

Com a mostra de carinyo a nostra ciutat i d'atenció al Quartet, la part de pianista acompanyant estará a cárrec de nostre compatrici l'aplaudit mestre **JOAQUIM CASSADÓ.**

NOTA.—Durant l'execució dels números del programa, s'espera del públic que s'abstindrá d'entrar a la sala d'espectacles.

Programa d'un concert celebrat a Mataró. Hi actuà Gaspar Cassadó, excepcionalment acompanyat al piano pel seu pare.

També veiem, per un programa d'un concert celebrat al teatre Clavé, el dia 15 de novembre de 1917, la següent nota:

> «Com a mostra de carinyo a nostra ciutat i d'atenció al Quartet, la part de pianista acompanyant estarà a càrrec de nostre compatrici l'aplaudit mestre Joaquim Cassadó.»

Al Museu Arxiu de Santa Maria trobem unes partitures dedicades al seu primer mestre mossèn Gaspar Collet, i també al qui fou mestre de capella de Santa Maria, el doctor Francesc de P. Mas i Oliver, després bisbe de Girona.

Navegant per internet, hem vist que a l'editorial de música Brooklyn es venen partitures de les obres *Lo fluviol, el titit, i l'escarbat*, *Serenata espanyola* i *Suite de piano Hispani*, editades l'any 1998.

Si algun musicòleg fes un estudi o inventari de l'obra de Joaquim Cassadó, es posaria de manifest la seva importància.

Creiem que el nostre Joaquim Cassadó té tots els mereixements per figurar en la Galeria de Fills Il·lustres de la nostra ciutat.

AGUSTÍ CASSADÓ I MOREU

Fill gran dels Cassadó-Moreu, Agustí nasqué l'any 1893. Anomenat familiarment Tin, hem vist com des de molt petit s'inicià en la música a l'Escolania de la Mercè de Barcelona, que dirigia el seu pare. Tingué com a mestre de violí Pere Jofre, i fou tanta la facilitat amb el domini de l'instrument, que als vuit anys ja donà el seu primer concert a l'Associació Wagneriana de Barcelona. Actuà com a nen prodigi amb els seus germans en molts concerts.

A París, Agustí pogué rebre lliçons del reputat violinista Jacques Thibau i es convertí en un expert instrumentista.

Tot i la seva joventut, fou reconegut com un bon solista i actuà en les millors sales de concerts d'aquells anys.

En iniciar-se la guerra europea, l'any 1914, es trobava en una gira per Egipte i tornà precipitadament a Barcelona.

La publicació *El Nuevo Ideal* de 16 de gener de 1915, ens diu que Agustí arribà amb un farcell de roba, les partitures i el que més estimava, el seu «Stradivarius».

Estava profundament dolgut, ja que tenia amics en els dos bàndols combatents i no comprenia com uns països tan civilitzats volguessin resoldre les seves diferències amb les armes.

El jove
Agustí Cassadó y Moreu
ha passat a mellor vida a la etat de 21 anys a un quart d' una d' aquesta tarda
en sa casa-torre del poble de Sant Feliu de Cabrera
havent rebut els Aussilis Espirituals
A. C. S.

Els seus condolits pares, germans, oncles, ties, cosins y demés parents al innovar als amichs y coneguts tan irreparable pérdua els demanan fassan la caritat de encomenar a Deu l'ánima del finat, ab lo qual els quedarán verament regoneguts.

Vehinat d' Agell 13 de Janer de 1915.

Esquela apareguda al *Diario de Mataró y su Comarca*, 13 de gener de 1915.

Havent sofert una greu febre tifoidea, s'instal·là a la seva casa d'Agell per passar la convalescència. Tot i ser en Tin un jove de complexió robusta, una recaiguda el portà sobtadament a la mort el dia 13 de gener de 1915.

La seva mort causà un profund dolor als seus pares i germans, que compartiren amb els qui el coneixien i admiraven, i també amb tota la premsa, lamentant que la mort trunqués una carrera que portava l'Agustí a ser un dels millors intèrprets al violí d'aquells anys.

GASPAR CASSADÓ i MOREU

Nasqué el dia 30 de setembre de l'any 1897, a la casa del carrer del Dormitori de Sant Francesc, ben a prop de la Basílica de la Mercè.

No trobem el nom de Gaspar en cap antecedent familiar dels Cassadó ni dels Moreu. Això ens fa pensar que els seus pares li posaren aquest nom perquè era el del sacerdot Gaspar Collet, amic de la família, el qual havia iniciat Joaquim Cassadó en la música.

Seguí Gaspar el mateix camí que el seu germà Tin, que des de molt petit rebé l'educació musical a l'escolania de la Mercè. Demostrà una preferència pel violoncel i rebé les primeres lliçons del mestre Dionís March.

Als deu anys, amb el seu pare i el seu germà, s'instal·laren a París.

Joaquim Cassadó volgué que Gaspar tingués per mestre Pau Casals. Aquest, però, no volia admetre cap nou deixeble, però quan sentí tocar el noi l'admeté, i començaren una relació tan forta que Gaspar considerava el seu mestre com el seu pare espiritual. Amb algunes interrupcions per les gires que Casals efectuava, durant set anys rebé lliçons del mestre.

Aquells anys, París era la capital de la vida musical i cultural d'Europa. Amb el seu talent i els coneixements del seu pare, ben aviat s'introduí als cercles musicals, on tingué ocasió de conèixer Débussy, Falla, Ravel, Turina, Viñas i altres músics que es trobaven allí i que influïren en la seva formació.

A París, Gaspar actuà amb el seu pare i el seu germà com a trio Cassadó. De ben jove actuà com a concertista en les millors sales d'Europa, i com a solista amb l'Orquestra Filharmònica de Berlín.

En aquesta ciutat conegué el gran científic Einstein, que era un excel·lent violinista aficionat, i tocaren junts com a diversió acompanyats per la pianista italiana Giulietta Gordiniani, esposa de Robert Mendelssohn, descendent directe del cèlebre compositor.

A París, Gaspar es dedicà també a la composició i a l'arranjament de peces dels autors més famosos per adaptar-les al violoncel. Donà una tanda de concerts amb un trio format per ell, Yehudi Menuhin i M. Kenler.

Gaspar actuà a Amèrica, on estrenà la *Rapsodia Catalana* al Carnegie Hall de Nova York, amb un notable èxit. També féu una gira per l'Argentina.

Establí el seu domicili a Florència, on donà classes a l'acadèmia Chigiana de Siena, ciutat que el recorda amb un certamen biennal que porta el seu nom.

En les seves actuacions l'acompanyaren pianistes famosos, entre els quals trobem Rubinstein,

Gaspar Cassadó i Moreu.

Un dels discos en format CD, amb obres pròpies i arranjaments de Gaspar Cassadó, executades per ell mateix.

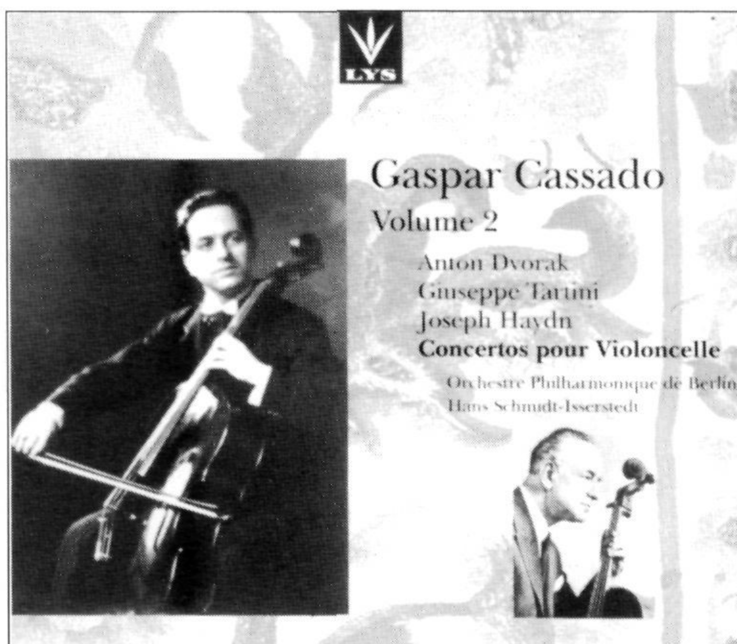

Iturbe, Alicia de Larrocha i la japonesa Chieko Hara, que l'any 1959 es convertí en la seva esposa. A més de ser una excel·lent pianista, era una persona de gran refinament, que procedia d'una família noble. Chieko Hara no deixà mai de vestir el quimono tradicional del seu país.

Cassadó, com és lògic, s'havia anat desprenent de la tutela del seu mestre Pau Casals, però ambdós seguiren mantenint una excel·lent relació.

Casals, en el seu repertori habitual, interpretava una peça composta per Cassadó, i també en la seva orquestra estrenà diverses composicions del seu deixeble.

Després de la Segona Guerra Mundial, el mes de març de 1949, Gaspar Cassadó anà als Estats Units d'Amèrica per donar una tanda de concerts i efectuar unes gravacions a la firma Columbia. Allí es trobà amb la desagradable sorpresa d'una carta del *New York Times* escrita pel violoncel·lista Diran Alexanian, del cercle de Casals, en la qual l'acusava d'haver actuat en els països feixistes i de ser col·laborador del franquisme. També deia que havia pres el nom de Pau Casals en la seva presentació a Amèrica. Per aquest motiu, i per la cacera de bruixes que practicaven els americans, Cassadó es veié obligat a suspendre la gira de concerts i les gravacions.

En la seva defensa, Cassadó digué que no va usar mai a favor seu el nom de Pau Casals, però no podia negar que havia estat el seu deixeble. Deia que ell no va tenir cap intervenció en la Guerra Civil Espanyola, perquè aquells anys es trobava a Florència.

No digué en cap de les cartes que es conserven ni una sola paraula contra qui havia estat el seu mestre; deia que si Pau Casals s'adonés de les maquinacions que l'envoltaven, la seva noblesa el previndria a no prendre-hi part. Cassadó restà molt perjudicat en la seva carrera i dolgut per unes acusacions que considerava injustes.

A l'Alemanya nazi, segons testimoni familiar, li exigiren unes partides de baptisme de cinc generacions per demostrar que no era jueu. En canvi, a França, li concediren la Legió d'Honor i a Florència, on residí durant els anys de la guerra, li fou encarregat el concert per commemorar l'alliberació de la ciutat de les tropes nazis.

Com a bon florentí, col·laborà en els concerts que es feren per sufragar les despeses de la restauració de les obres d'art perjudicades per les grans inundacions que va patir aquella ciutat l'any 1966.

L'any 1955 ocorregué el que l'escriptora Mònica Pagès anomena «El Miracle de la reconciliació» en la seva obra *Gaspar Cassadó, la veu del violoncel*. Ho explica amb aquestes paraules:

> «Gaspar Cassadó rep una carta a Siena que el convida a participar com a jurat al Concurs Pau Casals que es celebrava l'any següent a París. Cassadó interpreta aquesta notificació com un clar senyal d'acostament per part del seu mestre i es trasllada immediatament a Prada per parlar amb ell i comprovar que estiguin superades les diferències mal fundades que els van enfrontar. Es van unir en una abraçada plena d'emoció que va ser prou forta com per esborrar qualsevol acusació passada, per greu que fos.
>
> L'estimació entre mestre i deixeble va poder vèncer els malentesos que poguessin aparèixer en una relació entre col·legues. El gest de Casals el resitua a l'alçada merescuda de la seva dignitat».

Normalitzades les relacions, Cassadó actuà com a jurat en el Concurs Pau Casals, celebrat a París junt amb diversos violoncel·listes, entre els quals destaquen Rostropovitx.

Gaspar Cassadó en un concert familiar a Agell. Foto Spà Salarich.

Gaspar també participà en el concurs d'homenatge a Pau Casals en els seus vuitanta anys, en què *l'homenatjaren cent vint violoncel·listes d'arreu del món.*

Cassadó convidà Casals a donar un curs a Siena, i d'aquesta manera es donà per tancat el que havia estat un capítol dolorós en la vida de Gaspar Cassadó.

El nostre violoncel·lista continuà amb la seva activitat docent a Siena i Santiago de Compostel·la, i féu sonar per tot el món el seu meravellós instrument –un «Stradivarius» de l'any 1709 que havia estat de Bocherini–.

Als seixanta-nou anys, en plena activitat, vingué com els altres anys a Barcelona a passar el Nadal amb la seva família; féu escala en un hotel de Madrid i el 24 de desembre de 1966 el sorprengué la mort.

Fou unànime el reconeixement de la seva vàlua; destaquen, entre les notes necrològiques, els sentiments que manifestaren Yehudi Menuhin i Rostropovitx, els quals, després de glossar la tècnica i el virtuosisme de Gaspar, coincidiren a afirmar el millor que es pot dir d'una persona: Gaspar Cassadó era un home bo.

El record de Cassadó és evident a França, on s'han reeditat les seves gravacions dels anys 1927 al 1947 i es venen en format CD. A Itàlia, els seus deixebles de l'acadèmia Chigiana de Siena han gravat discos amb les obres pròpies i els arranjaments de Gaspar Cassadó.

A la nostra terra, no hem donat a aquest català universal el reconeixement que mereix la seva vàlua musical i humana.

RECORDANT ELS ESTIUS A AGELL

Tenim diversos testimonis escrits i orals d'aquell temps:

Durant els anys d'estada a París, els estius els passaven a la casa d'Agell, on es relacionaven amb les famílies que residien als seus voltants.

Ens explica el senyor Lluís Bonet i Garí, arquitecte, continuador de l'obra de Gaudí a la Sagrada Família, en un article publicat a la revista *Templo* d'octubre de 1975, que Joaquim Cassadó tenia una bona amistat amb els seus oncles Garí-Cañas, i en el seu domicili al passatge del Rellotge de Barcelona, el trio format pel pare i els dos fills, Tin i Gaspar, l'any 1903 executaren un concert.

Lluís Bonet ens descriu també:

> «Els estius, després dels concerts per l'estranger, en passar la temporada a la casa d'Agell, baixaven a la capella de Sant Miquel del Cros, situada al costat de la casa pairal dels Garí –restaurada pel nostre cosí Josep Puig i Cadafalch–, i executaven durant l'ofertori de la missa dominical un trio de bona música, substituint el piano per un petit harmònium.
>
> Aquesta amistat entre uns i altres no es perdé mai més.»

Normalment tocaven a la capella de Santa Elena d'Agell, on es trobava amb Enric Granados, el pianista mataroní, Frank Marshall i el violinista Joan Massià.

El canonge Josep Antoni Arenas ens digué que la seva tia, Àgata Arenas de Manent, resident a l'Argentina, quan Gaspar Cassadó anava a donar concerts a aquest país, es trobaven i dinaven junts recordant els estius de la seva joventut a Agell.

Els Cassadó es relacionaren amb els Spà de Mataró, que organitzaven concerts familiars; el senyor Francesc de Paula Spà i Salarich, farmacèutic, era una persona d'una gran sensibilitat per la música i fou un excel·lent fotògraf.

Josep Cassadó amb Teresina Monge, la seva mare i germanes.

La seva filla Maria, vídua de l'arquitecte Antoni de Moragas, ens explica que quan el seu pare estigué malalt, fou visitat a Mataró per Gaspar Cassadó, que portà el violoncel i interpretà la peça que li va demanar, *Le cygne* de Saint-Saens.

A Agell, el fill petit de Cassadó, Josep –familiarment conegut per Pepito– conegué Teresina Monge i Pineda; es prometeren l'estiu de 1923 i el festeig durà fins a l'any 1926, que van renyir. La família Monge estiuejava a Vilassar de Mar des de l'any 1910.

Aquesta informació ens l'ha facilitada la germana de Maria Monge, àvia de l'esposa del musicòleg Josep M. Gregori i Cifré.

EL CARRER DELS MÚSICS CASSADÓ

Els anys de la Segona República, l'Ajuntament mataroní dedicà el carrer de Sant Bru al mestre Joaquim Cassadó i Valls, carrer que el primer Ajuntament de l'època franquista retornà al seu nom tradicional.

Passaren els anys, i en efectuar-se la planificació del sector de Rocafonda, el regidor Lluís Soler proposà que fos retornat a Cassadó el nom d'un carrer, i al mateix temps exposà com el seu fill Gaspar tingué un ressò universal i com els altres membres de la família també cultivaren la música. Per aquest motiu, es posà el nom en plural: «carrer dels músics Cassadó».

Mataró ha honorat moltes persones que amb la seva activitat han enaltit el nom de la ciutat, però aquest carrer és una excepció, ja que amb el seu nom honora tota una família.

Rafael Soler i Fonrodona

BIBLIOGRAFIA

ARIZCUREN, Elias; *El violoncelo, sus escuelas a través de los siglos*. Editorial Labor (Barcelona 1992).

Mataró Artístico, any I, núm. 1 (Mataró, 1 de gener de 1908).

PAGÈS SANTACANA, Mònica; *Gaspar Cassadó, la veu del violoncel*. Edicions Anagrama (2000).

Revista Musical Catalana (Barcelona 1926).

AGRAÏMENTS

Al personal de l'Arxiu de l'Orfeó Català, Palau de la Música Catalana, Barcelona; de la Biblioteca de la Caixa Laietana, secció Mataró, i del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, secció Música.

A les següents persones, que hi han col·laborat amb els seus testimonis orals, escrits i d'imatge: Josep M. Gregori i Cifré, Nicolau Guanyabens i Calvet, Joaquim Llovet, Mireia Moreu i Huet, Elisenda Soler i Bachs, Jaume Soler i Fonrodona, Teresa Soler i Llobet i Maria Spà Vda. de Moragas.

En l'any del centenari de mossèn Cinto Verdaguer, és just que es recordi una mataronina, Anna Masdexexart i Comas, que en uns moments difícils del mossèn es prestà a ajudar-lo. Aquest és l'objectiu d'aquestes notes.

ANNA MASDEXEXART I COMAS (1861-1952)

Els primers biògrafs de Jacint Verdaguer ja assenyalaren el nom d'Anna Masdexexart entre les persones a les quals el mossèn va manllevar diners, l'any 1892, destinats, com es creu, a l'adquisició de la finca anomenada dels Penitents, en el terme municipal d'Horta. El préstec d'aquesta senyora fou de 2.500 duros, una quantitat respectable a l'època. També és sabut que les dificultats econòmiques de Verdaguer no li permeteren de fer front al pagament de molts dels deutes contrets i que això li suposaria un veritable calvari fins a la seva mort.

L'any 1953 Esteve Albert va donar la notícia de l'existència d'un *pagaré* signat per Verdaguer el 7 de desembre de 1892, a favor d'una «família mataronina», per un import d'onze mil pessetes, venciment a un any, al qual s'afegiren 300 duros el 31 d'agost de 1893. Albert també donà compte de dues cartes dels anys 1893 i 1894 del propi Verdaguer adreçades a la mateixa família, en una de les quals expressa la seva confiança de poder arranjar aviat allò que en diu «nostre assumpto», que cal entendre com el préstec vençut. En cap cas, però, Albert no revela el nom de quina família es tracta.[1]

Però l'estudi publicat per Joan Torrent i Fàbregas, l'any 1989, en el qual esmenta els creditors de Verdaguer i les trifulgues del poeta per parar llurs reclamacions, permet de concloure que la família al·ludida per Albert no era altra que la de la senyora Anna Masdexexart, vídua de Balari, de Mataró. El mateix Torrent remarca que aquesta senyora encapçalava la llista de creditors amb la quantitat més crescuda, i també que ella s'avingué a les gestions que feren alguns d'ells per compensar-se amb la finca dels Penitents,[2] cosa que, com se sap, el propi Verdaguer va fer al final impossible.

En haver conegut personalment la senyora Anneta –com així era anomenada entre les seves amistats–, em permeto de recordar algunes dades biogràfiques sobre aquesta senyora, i, a més, per deixar ben aclarit el meu testimoni que ha estat citat en un estudi sobre Verdaguer recentment aparegut.[3]

Anna Masdexexart va néixer a Mataró l'any 1861. Els seus pares eren Joan Masdexexart i Rosselló, revenedor, i Anna Comas i Balari, casats a Mataró l'any 1845. Anna Masdexexart va casar-se l'any 1880 amb Josep Mustarós i Escorsa, del comerç, de Mataró. Van viure amb la mare, Anna Comas, vídua, al carrer de Sant Cristòfor, on tenien oberta una botiga de queviures. Precisament, al mateix carrer un oncle seu, Ignasi Masdexexart, també hi posseïa un establiment.[4] La nova parella va tenir un fill, Josep, que moriria accidentalment l'any 1882, als 16 mesos d'edat.

Signatura de la senyora Anna Masdexexart en el llibre d'actes del consell de la V.O.T. de la parròquia de Santa Maria, any 1941 (MASMM).

A l'any següent, Anna perdria el marit. Però restà vídua per poc temps, perquè va contraure nou matrimoni amb Llorenç Balari i Coll, de 59 anys, cosí germà de la seva mare, comerciant o fabricant nascut a l'Hospitalet, fill de Tomàs Balari i Eulàlia Coll, que havia quedat vidu el juny de 1885 de la mallorquina Carme Torra i Masa. El fet del parentiu de Llorenç i la senyora Anneta –segon amb tercer grau de consanguinitat– els obligà a promoure un expedient de dispensa apostòlica, que acabà amb la preceptiva llicència datada al 21 de desembre del mateix any.[5] Van casar-se el 6 de gener de 1886. No tingueren descendència.

El 29 de desembre de 1891, residint a Barcelona, Anna Masdexexart va enviudar del seu segon espòs. Un any després concedia el préstec a Verdaguer. Ignoro quan aquesta senyora es traslladaria a viure a Mataró, però sí que l'any 1897 la trobem residint al Carreró, núm. 9, de la nostra ciutat amb la seva mare. Després, es mudaria a la casa del carrer Nou, núm. 36, que acabaria essent de la seva propietat, i on moriria el 1952.

Cal suposar que a la mort de la senyora Anneta, els seus marmessors es trobaren amb les cartes i el *pagaré* subscrit per Verdaguer, que –ja ho he explicat abans–, Esteve Albert donà a conèixer l'any següent; també amb un verset dedicat a la senyora Anna, que publicà el periòdic *Mataró*,[6] papers, però, que ara no se sap on paren. Unes altres cartes de Verdaguer adreçades a la senyora Anneta, del 1894 i 1901, han estat publicades a *Fulls*,[7] en tant que una altra igualment del 1901 roman inèdita.

I ara un petit relat del temps de la Guerra Civil. A causa dels fets del 19 de juliol de 1936, les religioses que hi havia en aquells moments al col·legi del Cor de Maria, per evitar ésser vistes sortint per la Riera, hi hagué qui les ajudà a salvar la paret de separació entre el col·legi i la casa de la senyora Anneta del carrer Nou, des de la qual les distribuiren entre diverses famílies mataronines.

Finalment, he de remarcar que durant aquests mateixos temps de guerra (1938) la senyora Anneta figura entre els germans del Venerable Orde Tercer de Sant Francesc, que es reunien privadament en diferents domicilis per a celebracions religioses. Consta que la senyora Masdexexart tenia fetes unes peces per a un joc d'ornaments litúrgics.[8]

Joaquima Ximenes i Cuní

NOTES

1.- E[STEVE] ALBERT, «Una familia mataronesa ayuda económicamente al poeta», periòdic *Mataró*, núm. 517 (abril de 1953).

2.- JOAN TORRENT I FÀBREGAS, *Mossèn Cinto a la Gleva* (Barcelona 1989), 169-170, 181.

3.- MANUEL LLANAS, LLORENÇ SOLDEVILA, *Verdaguer i el Maresme* (Caldes d'Estrac 2002), 83-84; *El Punt*, 5 març 2003, p. 14.

4.- Ignasi Masdexexart fou avi del doctor Joaquim Masdexexart i Castellà, prevere (1892-1965), eloqüent orador pastoral, molt conegut a la nostra ciutat, rector des de 1948 de la parròquia de Sant Miquel dels Sants de Barcelona.

5.- Arxiu Diocesà de Barcelona, exp. de dispensa apostòlica, núm. 49 de 1885. En el mateix expedient consta que també demanaren l'exempció de les amonestacions preceptives, al·legant que es volien casar «con la mayor reserva y urgencia posible para que la circunstancia de ser ambos contrayentes viudos no dé lugar a las desagradables manifestaciones callejeras que tanto perjudican a la moral y a la dignidad de los interesados». Amb això es referien als populars esquellots o esquellotada que es feien en els casos de casaments de vidus.

6.- Núm. 517, abril de 1953.

7.- *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 52 (abril 1995), 2 i núm.74 (octubre 2002), 3.

8.- Museu Arxiu de Santa Maria, arxivadors de la V.O.T. Llibre d'actes, 16 gener 1938.

L'article que segueix presenta una cançó de caramelles mataronina del darrer terç del segle XIX, conservada als fons del Museu Arxiu, i, a la vegada, documenta unes altres cançons, també pròpies de Mataró, de la primera meitat del segle XX. Una d'elles, *Ja ha arribat la Santa Pasqua*, és avui la cançó emblemàtica de les caramelles mataronines.

CANÇONS MATARONINES DE CARAMELLES

Fa temps, ordenant documentació diversa arribada al Museu Arxiu, vàrem trobar, manuscrita, una cançó de caramelles mataronina, d'autor anònim, però que, pel tipus de lletra, vàrem poder datar com del darrer terç del segle XIX. La transcrivim.

1a
De Iluro la antiga
ninetes hermoses;
com un pom de roses
en un gerro d'or.
Doneu en obsequi
de les caramelles
que, tant com sou belles,
teniu bell lo cor.

2a
Aixís nostre càntic,
faltat d'harmonia,
per vosaltres sia
com de serafins.
I vostres regalos
tinguian per objecte
mostrar tendre afecte
als rústics fadrins.

3a
De vostres ulls màgics
sols una mirada,
o rialla agraciada,
que espressés amor
fóra per nosaltres
delícia inefable,
molt més estimable
que el més ric tresor.

4a
Mes, si tan gran dicha
no mereixem, nines,
doneu pastes fines
als que rústics són,
que sense esperança
de vostra hermosura
és sols la dulsura
que els resta en el món.

5a
Doncs ous, butifarras,
neules cargolades,
ametlles sucrades,
tortells i confits,
doneu en obsequi
de les caramelles
als que, als peus d'elles,
se postren, rendits.

Los Rústics[1]

1ª	2ª
De Iluro la antigua	Aixis nostre cantich
Ninetas hermosas;	faltad de armonia
Com un pom de rosas	Per bosaltres sia
En un gerru de or:	Com de serafins.
Doneu en obsequi	Vostres regalos
De las caramellas	Tingian per objecte
Que tan com sou bellas	Mostras tendre afecte
Teniu bell lo cor:	Als rustichs fadrins.

Reproducció de les dues primeres estrofes de la cançó de caramelles Los Rústics.

La cançó és testimoni que s'havien cantat caramelles a Mataró a la segona meitat del segle XIX. No tenim dades sobre aquesta tradició, o no les coneixem. Només n'hem localitzat una petita referència al *Bloc Mataroní* de l'any 1926, en una nota, sense signatura, titulada «Costums mataronins. Del Dissabte Sant»,[2] nota que també transcrivim.

«El Dissabte Sant a Mataró tenia un caire especial, tenia per un cantó un regust místic que li havia imprès els dies anteriors amb el Monument, les processons i tots els demés actes litúrgics; i per altre cantó hi havia el jovent sempre disposat a fer tabola i armar tota mena de discussions, quals actes es portaven a terme a les darreres hores de la nit: al matí hi havia a l'església les solemnitats litúrgiques que acaben amb l'Ofici de Resurrecció.

En acabada aquesta cerimònia els concorrents anaven a la plaça major per a contemplar la fira de bens, a la qual hi anava tothom i en dit lloc escullien el be que els feia menester; era aquesta mena de fira de bens un veritable tràfec; en algun cas el be era el present o *mona* que el padrí regalava al seu fillol.

El be era la cosa del dia; tothom cercava el qui fos més tendre i ben desenrotllat per a poder-lo matar tot seguit; el mercat de la plaça major, avui plaça de la Constitució, era molt important i tenia un caire distint del que solien tenir els demés mercats de l'any, així es passava el matí del dia del Dissabte Sant bó i fent els preparatius per a la festa de la Pasqua del be o sigui la florida.

Era costum durant el segle passat fer grans esplais al toc de glòria disparant coets, engegant trets i fent altres manifestacions ruïdoses per l'istil.

Les mones era la cosa més parlada del dia; els padrins tenien de ficar-se la mà a la butxaca de l'armilla per a complaure al seu fillol. Aquestes eren de pasta amb incrustació d'ous, i la seva riquesa era determinada pel nombre d'ous col·locats a la mateixa; no existia per tant la gran varietat de mones en el sentit d'ésser construïdes per distints materials, solien ésser, com he dit abans, de pasta de tortell i simulaven distintes figures, no eren conegudes aquestes mones de pa de pessic, de crocan i altres preparats, no hi havia més que les de pasta que s'en feien des d'un ou fins a una dotzena, que aquesta era considerada com el non plus ultra de la cosa; una mona en forma de barco amb una dotzena d'ous, era el comble de la riquesa i de la perfecció; hom recorda aquell modest en quan a l'aparell, aparador de cân Barbosa, on la Pepa hi lluïa la seva traça en ajençar-lo de la manera més escaient.

A la nit, com fos aquesta destinada a posar terme a la Quaresma tothom sortia de pollaguera com es diu vulgarment, anant el jovent a cantar

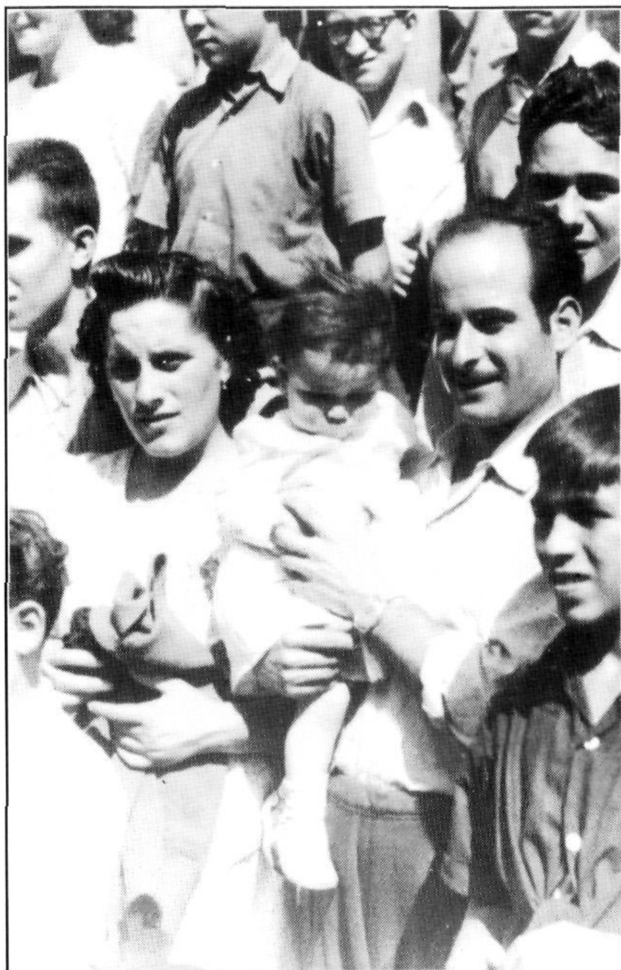

El senyor Joaquim Paredes, amb la seva muller i amb una de les seves filles als braços (c.1955). MASMM. Arxiu d'Imatges. Núm. 002286.

les caramelles a casa de les famílies amigues, essent obsequiats pels senyors de la casa, i en quant tocaven les dotze s'obria el piano i es començava la gran bullanga que durava fins bastant entrada la matinada.

El dia de Pasqua de Resurrecció a les tres de la matinada el campanar de Santa Maria tocava a Ofici i Processó, sortint aquesta pel portal gran del temple donant la volta pel carrer Nou, Palau i per la Plaça Major, la qual entrava al temple pel portal de l'orgue, cantant se tot seguit d'arribar al temple l'Ofici.»[3]

A l'època, la litúrgia religiosa de la Setmana Santa celebrava la resurrecció de Jesucrist el Dissabte Sant al matí i el «toc de glòria», repicada general de campanes, es feia durant l'ofici religiós per donar a conèixer l'inici de la festa de la Pasqua, i la fi de la Quaresma i de la Setmana Santa, que havien commemorat la passió i la mort del Crist.

La cançó també dóna testimoni que les caramelles, almenys a l'origen, les cantaven colles de joves fadrins davant les cases de les noies casadores. I que s'hi recollia menjar i dolços. Ous, botifarres, neules, ametlles ensucrades, tortells i confits, segons explica la cançó.

A la fi del segle XIX, la cantada de caramelles va ésser assumida pels cors de Clavé, que continuaren cantant-les durant el primer terç del segle XX.

Un treball inèdit de Teresa Soler i Llobet,[4] en dóna referència a partir d'una nota publicada al bisetmanari *Pensament Marià*.[5] La reproduïm.

«Mataró: Caramelles de 1931.

La tradicional manifestació d'alegria popular per la Resurrecció del Senyor amb el cant de les típiques Caramelles ha pres enguany una nova ufanositat i relleu, per cert ben emmarcables.

A més de les entitats corals «La Perla», «L'Harmonia» i «Iluro» que com tots els anys sortien a fer les seves cantades, dos nous elements o agrupacions per cert ben simpàtics i atractius s'han unit al crit de l'alegria pasqual.

(...) Un nombrós i ben nodrit grup de nois i noies abillats amb les ben nostres barretines i caputxes respectivament, sortiren els passats dissabte i diumenge a cantar pels carrers i places de la nostra ciutat i fins de fora, un enfilall de cançons populars...»

La nota constata que també, sembla que per primera vegada, un grup de nois i noies va sortir el dissabte i el diumenge al matí a cantar caramelles. Havia nascut un nou model de cantada. No sabem, o no tenim, cap referència de les cançons que cantaven.

L'any 1934 l'Esteve Albert, en un petit article publicat al *Diari de Mataró*,[6] també esmentat per Teresa Soler i Llobet en el seu treball, constata els canvis que, ja aleshores, s'havien produït en les caramelles tradicionals.

«Era el dissabte de Pasqua que el jovent sortia a la vesprada a cantar les caramelles. Les caramelles autèntiques, les populars, les que no duien signatura de músic ni lletrat, eren les cançons alegres, balladeres, on dialogaven eternament els primers i els segons –tenors i barítons– repetint i repetint les paraules «Pasqua Florida», «ninetes» i «finestres i balcons.

Mossèn Joan Martí el dia de la presa de possessió com a rector de Santa Maria de mossèn Antolí Vancell (15 d'agost de 1948).

MASMM. Arxiu d'Imatges. Núm. 002573.

Ara les caramelles són dirigides per senyors que tenen batuta i diapasó, a les ciutats, i als pobles i viles que s'estimen.

(...) Les caramelles a veus i amb director competent, veritablement, guanyen en gràcia artística, però perden en ingenuïtat que és la *veritable gràcia dels* humils i la seva joia.

Amb nota o amb sense, que el poble canti les caramelles, que la «diada de Pasqua és diada d'alegria».

Les coses canvien, encara més, després de la Guerra Civil.

Desapareixen els antics cors de Clavé, a excepció de La Walkyria, que perdura fins als anys seixanta del segle XX. La Walkyria algun any –no puc pas documentar quants– surt a cantar caramelles el Dissabte Sant, a la nit. En el meu record hi ha el d'una cantada al carrer de la Coma, on jo vivia, davant de can Junqueras; havia d'ésser entre el 1945 i el 1950.[7]

A la mateixa època retornen les caramelles infantils.

L'any 1947,[8] de la mà del senyor Joaquim Paredes,[9] neixen al Foment les caramelles de la secció dels aspirants d'Acció Catòlica de Santa Maria, que perduren quatre o cinc anys, fins que el senyor Joaquim Paredes, per diverses causes, va haver de deixar el càrrec de delegat d'aspirants. Jo vaig participar-hi des de l'any 1948.

La cantada de caramelles es feia el Dissabte Sant al matí, entre les deu i la una. Es cantava davant la rectoria de Santa Maria, davant els domicilis particulars dels cantaires i davant la casa d'alguna persona especial. Els cantaires portaven barretina vermella.

Aquestes caramelles tenien una característica especial. A més de moltes cançons populars com *L'hereu Riera*, o muntanyenques, com *Estirià jo sóc*, incloïen tres cançons pròpies de caramelles, escrites i compostes, segons va manifestar el senyor Joaquim Paredes a Teresa Soler i Llobet, per l'aleshores vicari de Santa Maria, mossèn Joan Martí i Mitjans.[10]

A partir del record que en conservo, les transcric.[11]

«Ja ha arribat la Santa Pasqua.

Ja ha arribat la Santa Pasqua.
Jesús ha ressuscitat!
Per molts anys passin les festes
amb molt felicitat!
Que tinguin forces pollastres,
vi molt ranci i bons tortells,
de molt bon cor els ho desitja
el coro dels tres clavells.

Lo joiell del tot hermós
és el de Pasqua Florida,
joiosos tots nos convida
amb ses perfumades flors.
Que s'alegrin nostres cors,
en dia tan senyalat,
que gosin de molta ditxa
i molta felicitat.

Al jovent d'aquesta casa
li desitgem bona sort,
i que puguin enllaçar-se
amb els que els hi digui el cor.

Caramelles 1963.
Cantada davant la rectoria de Santa Maria.
Mossèn Francesc Pou al balcó.
MASMM. Arxiu d'Imatges.
Fotografia Manent. Núm. 003017.

El que tots volem que sia,
que tothom sigui content,
i amb salut i alegria,
puguem tornar l'any vinent.

Ja ha arribat la Santa Pasqua...»

«Amunt els cors!

Amunt els cors!
que és dolç càntic de vida,
de vida d'amor i de pau,
que és el jorn
de la Pasqua Florida.

Càntics alegres, ressonin airosos
des de la plana fins a la mar,
que pregonin la germanor santa
de l'escola amb la llar,
amb el taller de tot treball,
on s'alabi a Déu senyor nostre
i es veneri com pare de tots.»

«Avui Pasqua Florida

Avui Pasqua Florida,
Jesús ha ressucitat,
la natura pren vida,
al·leluia!
Nostres cants són esclats
de Déu vos guard.

Gran ciutat molt galana,
la ciutat de Mataró,
per sos indrets d'ufana,
de benestar,
per sa mar i frescor,
n'és nostre amor.

De nostres grans patrones
som pregoners de sa fe,
de ses verdes corones
de martiri.
O bells lliris de Jessè,
qui us pugués haver!»

La cantada finalitzava sempre amb aquesta tonada:

La cantada està finida,
hem tret les llebres del cau,
tan sols falta despedida,
i us diem adéu-siau!

Tot i que és possible que, en la mateixa època, altres grups confessionals infantils sortissin a cantar caramelles, no ho tinc en el record, ni tampoc ho puc documentar.

L'any 1960 la JAC, Joventut d'Acció Catòlica de la parròquia de Santa Maria, que tenia els seus locals a la planta baixa del Foment,[12] va reintroduir, de manera renovada, les caramelles a Mataró. En aquell moment no hi havia cap grup a la ciutat que cantés caramelles.

La cantada es va programar, es va fer, i es fa avui encara, la nit del Dissabte Sant, després dels oficis religiosos de la Vetlla Pasqual a Santa Maria i a Sant Josep.

Vàrem ésser promotors de la idea l'Oriol Quadrada i jo mateix que, en aquell moment, érem responsables de la vocalia de cultura de la JAC.

Les noves caramelles van incorporar la tradició de cantar cançons tradicionals, però, a més, incorporaren motius de la Nova Cançó i del folk americà propis del moment.

I jo mateix vaig ensenyar a cantar la cançó *Ja ha arribat la Santa Pasqua* que, des d'aleshores, ha estat la cançó emblemàtica de les caramelles mataronines.[13]

Per això m'ha semblat convenient de documentar-la.

Manel Salicrú i Puig

– ANNEX –

A- vui Pas- qua Flo-ri-da, Je-sús ha res-su-ci-tat, La na-tu-ra pren vi- da, Al·
·le- lu -i a! a Nos- tres cants són es- clats de Déu vos guard

Partitura de la cançó *Avui Pasqua Florida.*

A-munt els cors, el jorn de la Pas-qua Flo-
que és dolç càn-tic de vi- da De vi-da d'a-mor i de pau que és
ri- da Càn-tics a- le- gres res- so-nin ai- ro-sos des de la pla-na fins a la mar, que pre- go-
nin la ger-ma-nor san- ta de l'es -co-la i la llar, amb el tal- ler de tot tre-ball, on s'a-
la- bi a Déu se-nyor nos- tre i es ve- ne- ri com pa- re de tots

Partitura de la cançó *Amunt els cors.*

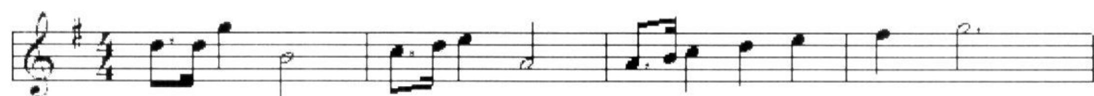

Ja ha arri-bat la San-ta Pas- qua. Je-sús ha res- su- ci- tat

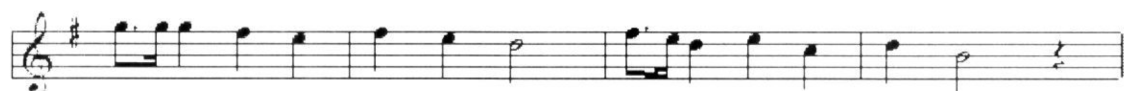

per molts anys pas- sin les fes- tes amb mol-ta fe- li- ci- tat

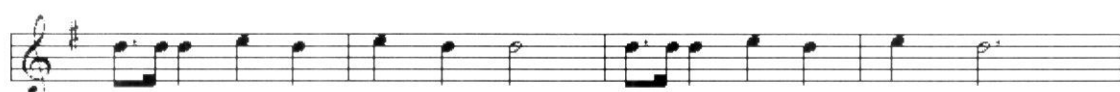

Que tin-guin for- ces po- llas- tres, vi molt ran- ci i bons tor- tells,

de molt bon cor us ho de- sit- ja el co- ro dels tres cla- vells

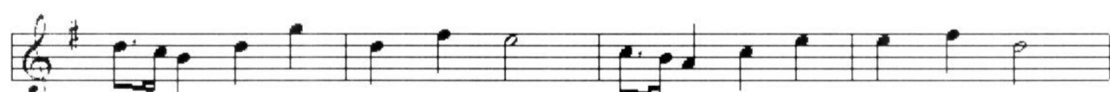

Lo joi- ell del tot her- mó- os és el de Pas- qua Flo- ri- da.

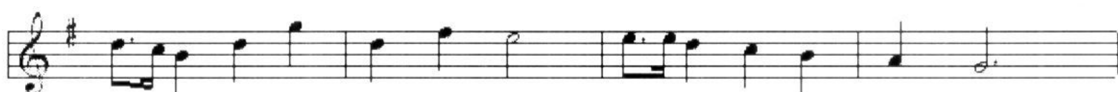

joi- o- sos tots nos con- vi- da amb ses per- fu- ma- des flors

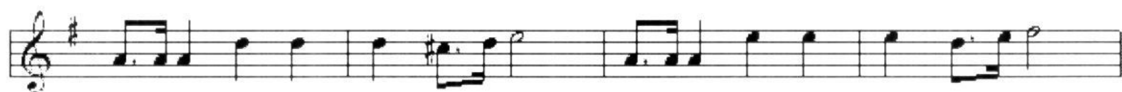

Que s'a-le grin nos- tres co- o - ors, en dia -a tan se- nya- la- a- at,

que go- sin de mol- ta dit- xa i mol-ta fe- li- ci- tat

Partitura de la cançó *Ja ha arribat la Santa Pasqua*

NOTES

1.- Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (MASMM), Folklore. Caramelles.

La transcripció segueix el llenguatge original, tot i que s'ha actualitzat l'ortografia i s'hi han introduït signes ortogràfics. Sobre la transcripció, volem fer constar la coexistència dels articles masculins lo i el.

2.- «Costums mataronins del Dissabte Sant», *Bloc Mataroní* (Mataró 1926), pp. 458 i 459.

3.- Fins a la reforma litúrgica de l'any 1956, al matí del Dijous Sant es feia l'ofici religiós al matí. Durant l'ofici es col·locava l'eucaristia al «monument», altar específic de la diada, ple de flors, ciris i de les palmes i palmons beneïts el diumenge de Rams. Hi havia ofici religiós a totes les esglésies de la ciutat, en les quals es formava el «monument».

I els monuments eren visitats el Dijous Sant a la tarda i el Divendres Sant al matí.

Al vespre del Dijous Sant es feia la processó organitzada per la Venerable Congregació de la Mare de Déu dels Dolors. I al vespre del Divendres Sant la que organitzava la Confraria de la Puríssima Sang.

4.- Teresa Soler i Llobet, *Caramelles a Mataró*.

5.- *Pensament Marià* (Mataró, 8 abril 1931).

6.- Esteve Albert, «1934. Follies», *Diari de Mataró* (Mataró, 29 març 1934).

7.- La Walkyria era un grup excursionista vinculat al Casal Mutual Cooperatista, de l'Aliança Mataronina, amb seu als locals del Casal, al carrer de Bonaire. El grup tenia una secció coral, que es separà de l'entitat matriu i esdevingué societat coral independent, amb el mateix nom. A la darrera època tenia la seva seu al bar Deportivo del carrer d'Isern.

8.- Soler, *Caramelles*.

9.- El senyor Joaquim Paredes i Muñoz va néixer al Puerto de Mazarrón el 14 de novembre de 1920. Quan tenia dos anys la seva família es traslladà a Mataró, on va residir des d'aleshores. Amb divuit anys –lleva del biberó– s'incorporà a l'exèrcit republicà i després de la guerra hagué de fer el servei militar a Vitòria, estant mobilitzat durant set anys, tota la seva joventut. Va treballar tota la seva vida a can Marfà, fins a la jubilació. Profundament creient, participà en els moviments d'Acció Catòlica de Santa Maria i en l'HOAC. Morí a Mataró l'11 d'octubre de 2002.

10.- Mossèn Joan Martí i Mitjans era natural de Vallirana. Després d'ésser uns anys vicari de Santa Maria de Mataró, va ésser rector de Santa Maria de Vilalba Saserra, o Trentapasses.

11.- La meva neboda Maria Salicrú i Maltas, llicenciada en musicologia, ha transcrit al pentagrama la música de les tres cançons, transcripció que figura com a annex a la fi de l'article.

12.- El grup de la JAC de Santa Maria va ésser molt actiu durant els primers anys seixanta del segle XX. Incloïa gent molt diversa i un important nucli d'universitaris.

Organitzava debats, conferències i molts altres actes.

Va tenir una publicació periòdica, *L'Olla*, impresa en ciclostil, de la qual es varen publicar tres números (1962), i que després va haver de desaparèixer pels motius legals propis de l'època.

Era consiliari de la JAC mossèn Josep Jubany i Jubany.

13.- L'any 1960 es van fer assaigs als locals de la JAC, però es va decidir que el grup de cantaires seria obert, o sigui, que s'hi podria afegir tota la gent que volgués.

La cantada es va fer davant de les rectories de Santa Maria i de Sant Josep, i tot seguit davant de la Casa de la Ciutat, primer només a la vista d'uns guàrdies municipals atònits, però després amb «concejals» pel terç familiar al balcó.

Es va cantar també davant el Foment, de diversos domicilis particulars –entre els quals el de mossèn Jubany, del «Xurrero», d'en Terri, del senyor Joaquim Paredes– i, possiblement, no ho tinc clar en el record, el de l'alcalde Pedro Crespo i, seguint l'antiga tradició, davant les cases d'algunes noies.

La festa, si mal no recordo, va acabar als Lluïsos, amb galetes i vi bo. Els anys següents va finalitzar al celler d'en Margarit, a la muralla del Tigre.

La cançó *Ja ha arribat la Santa Pasqua* es interpretada sempre per tots els grups que surten a cantar caramelles a Mataró, tant pels que ho fan el Dissabte Sant a la nit, com pels grups infantils que ho fan el Diumenge de Pasqua al matí, vinculats especialment a les catequesis de les parròquies.

Entre els anys 1946 i 1983 el flabiolaire Quirze Perich acompanyà els gegants i els nans mataronins en totes les seves sortides, pel Corpus i per les Santes primer, i, després per Sant Jordi i per les Santes.

I gràcies a ell l'acompanyament dels gegants i nans de la ciutat es fa encara amb flabiol, fet pràcticament únic a Catalunya.

EN PERICH

Quirze Perich Iglésias (Sant Feliu de Buixalleu 1896 - Mataró 1985) fou un flabiolaire de tradició oral, músic de flabiol i bombo, actiu entre c. 1910 i 1983. Tot i que en els seus orígens geogràfics i musicals fou un músic de ball,[1] des dels anys 1920, quan immigrà al Maresme, va començar a introduir-se i a treballar en l'acompanyament de seguicis festius, sobretot de balls de bastons i gegants. A aquesta activitat dedicà els trenta darrers anys de la seva trajectòria musical, quan ja havien desaparegut els balls de flabiol, i cal destacar-ne la llarguíssima vinculació (1946-1983) als gegants i nans de l'Ajuntament de Mataró.

Perich fou el primer flabiolaire popular –i un dels poquíssims– a ser vindicat per la societat civil del seu temps, i el primer a ser estudiat més enllà de l'anècdota folklòrica o del domini d'un repertori concret. Del Perich músic es conserven els instruments i una sèrie de documents i objectes personals (Museu de Mataró), fotografies (Museu Arxiu de Santa Maria), així com alguns enregistraments (Fonoteca del CPCPTC).[2] Una part considerable del repertori dels seus darrers anys ha estat transcrita i publicada.[3]

Els gegants i els nans davant la Creu de Terme.
Al fons, l'antic portal del pati de Santa Anna. A la dreta, Quirze Perich (c.1960).
MASMM. Arxiu d'Imatges.

Els gegants i els nans a la muralla de Sant Llorenç. A la dreta, Quirze Perich (c.1955). MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs.

Aquestes Santes farà vint anys de la darrera actuació pública d'en Quirze Perich. Va tocar per a l'acompanyament dels gegants i nans de l'Ajuntament, feina que havia fet des de la festa major de 1946. En termes històrics, però, aquesta actuació es produí en unes condicions que ell no hauria pogut ni imaginar uns anys abans.

En Quirze Perich havia començat a exercir l'ofici de flabiolaire cap al 1910. Hi fou iniciat de manera precoç, segons uns paràmetres que altres flabiolaires poc més joves que ell, com en Joan Clapés (Gaserans 1907), ja no conegueren personalment; en aquest sentit, se'l pot considerar més proper a la generació dels seus pares que a la seva pròpia. Tot això fa que la seva biografia musical sigui una bona mostra del que han estat els darrers flabiolaires de la vella tradició oral.[4]

El 1972 es publicava a *El Correo Catalán*, «El de "flabiolaire", un oficio que se pierde»[5] i un any més tard, aquest cop al *Tele-Exprés*, «Los setenta y siete años del último de los "flabiolaires"».[6] Els escrits consistien en sengles entrevistes a Quirze Perich, i són interessants perquè mostren en poc espai l'estat d'opinió de l'època.[7] Aquí en tindrem prou amb els títols, prou expressius.

Estrictament, no era cert que en aquell moment en Perich fos *el darrer flabiolaire*, i ell mateix ho insinua a les entrevistes. Però és molt possible que estigués convençut que aquell era un ofici que es perdia. Altres flabiolaires d'edat i d'extracció semblants feren, per aquells anys, manifestacions semblants: «Ja no haurà més flabiolaires perquè ja ningú no va a guardar»,[8] manifestava cap a 1964 el flabiolaire *Estol de Blanes* (Ramon Estol i Clos, 1892-1967).

Aquesta frase, d'una o altra manera, l'hem sentida d'alguns dels flabiolaires de tradició oral que hem pogut encara conèixer i tractar (Clapés, Massó, Tayeda), i de vídues i fills d'altres. Tal era la consciència que tenien de la identitat entre unes determinades condicions de vida de les classes populars a pagès –afortunadament superades, per altra banda– i el seu ofici de músics.

Per exemple, quan el 1982 la ciutat de Mataró va voler homenatjar en Perich, hom va buscar tots els flabiolaires actius del país. Dels de tradició oral van poder fer-hi cap només els germans Joan i Vicenç Clapés; Silvestre Massó i Pere Tayeda van excusar l'assistència per motius de salut; aleshores no coneixíem l'Esteve Ubach, *Estevet de la Seu*, en Josep Verdaguer, *Rovíretes*, pràcticament encara

Cartell «Les Santes: Fem-ne festa major» (1976), amb en Quirze Perich com a protagonista. MASMM. Cartells i Programes.

no havia represès l'ofici, i no es va aconseguir que hi assistís cap dels quatre o cinc flabiolaires de ball de bastons que devien haver-hi.[9] La mostra, però, era representativa de la situació.

Tots aquests flabiolaires eren d'extracció rural, la majoria estrenats abans de la Guerra Civil. Exceptuant els de balls de bastons, l'ocupació professional d'aquests músics havia estat, principalment, la interpretació de balls del dia a pagès, completada ocasionalment amb l'acompanyament de seguicis festius a ciutat (bastons, gegants...). Quan cap al 1960 acabaren de desaparèixer els balls de flabiol (sobretot per despoblament de les zones on havien estat vigents), la dedicació als seguicis festius restà com a única sortida professional d'aquests músics.

La majoria dels flabiolaires actius corresponien, com en Perich, a la tradició del rodal d'Arbúcies[10] que és, numèricament almenys, la més important del segle XX, i això explica la seva persistència quan totes les altres ja s'havien extingit.

Al costat d'aquests, la mostra de 1982 incloïa alguns flabiolaires de cobla que, en un fet quasi sense precedents, en aquells anys acompanyaven seguicis festius en solitari.[11] I un fenomen nou, l'aparició de tocadors de flabiol procedents d'entorns cívics festius, amb unes actituds més properes a la participació cívica que a la dedicació a una feina remunerada (tot i que, a l'època, la majoria cobraven per les seves actuacions); uns quants d'aquests eren de Mataró.

Entre 1972 i 1983 havien passat moltes coses: sobretot un canvi de règim... i també l'aparició al nord del Bages del que temps més tard s'anomenaria *fal·lera gegantera*. No s'ha estudiat, tot i que valdria la pena, l'aparició en aquells anys d'uns fenòmens socials vinculats a l'ocupació festiva del carrer, l'exemple paradigmàtic del que són les *trobades* de tota mena d'activitats relacionades amb el que en els anys vuitanta es teoritzà com a *cultura tradicional i popular*. No fou el cas de Mataró, almenys amb els gegants. El nou Ajuntament democràtic va adoptar com a propi un model de festa que havia estat covat i rodat a partir de la iniciativa *les Santes, fem-ne festa major* (1975-1978), engegada des del Foment Mataroní d'aleshores però recolzada per tots els grups i entitats antifranquistes. En aplicació d'aquest model, els gegants de la ciutat esdevenien un referent ineludible, tota una institució ciutadana. L'entrada de l'Ajuntament democràtic va comportar alguns canvis respecte de la situació immediatament anterior, sobretot en possibilitar la restauració a fons de les figures i moltes mesures de dignificació i de difusió del seu paper festiu. Un canvi no tan evident fou que, a partir d'un determinat moment, hom no cobraria per portar els gegants de l'Ajuntament ni tampoc per acompanyar-los musicalment.[12]

A les Santes de 1983 en Perich no era sol a tocar el flabiol. Això no era pas ben nou: en Perich, de jove, havia tocat en parella; i havia admès deixebles des de 1976. Però els nous flabiolaires de què parlem no eren «professionals»: ni cobraven per tocar ni tenien –i això és més important– un nivell de qualificació comparable al seu. Els gegants i nans, tanmateix, tampoc no eren en mans de «professionals»: en tenien cura, amb l'aquiescència de l'Ajuntament, un col·lectiu cívic que de no cobrar n'havia fet bandera, i que hi esmerçava una cura i una dedicació quasi sense precedents.[13]

Homenatge a en Quirze Perich. Argentona, gener 1980.
Fotografia Miquel Sala i Girbal. MASMM. Arxiu d'Imatges.

En un pla més personal, entre 1972 i 1983 en Perich havia esdevingut una mena de símbol cívic: el corpus de tradicions festives mataronines era, els primers anys setanta, molt reduït, i quasi que l'únic element mínimament desvinculat de les funcions d'Església eren els gegants, tot i que el seu paper s'havia anat desdibuixant des de la supressió de les processons.[14] No és estrany que la campanya *les Santes, fem-ne festa major* prengués, dels gegants, el músic (en Perich), com a símbol d'allò «nostre», «proper», «senzill», «que cal que recuperem»... i que una fotografia seva sobre un fons taronja omplís els carrers amb el lema de la campanya. És clar que també en Perich era l'element més singular, de gegants, n'hi havia a molts altres llocs.

Es tractà potser de la primera vegada que un flabiolaire de tradició oral deixava de ser el músic més o menys anònim que es necessita per fer ballar els gegants. Els mateixos portadors, a Mataró, també comencen a tenir nom propi i, de ser els bastaixos dels gegants, esdevenen uns petits herois de la col·lectivitat: tots plegats, amb la seva «feina callada», haurien evitat que les «nostres coses» es perdessin. Vestir-ho i difondre-ho era, d'alguna manera, un acte de justícia històrica, de reconeixement cívic.[15]

En Perich té aleshores (1975) prop de setanta-nou anys, i accepta el paper de protagonista que se li dóna. Tanmateix, sempre hem cregut que fou ben conscient que li havia estat atorgat per raons que no acabava d'entendre, i per persones amb qui tenia ben poc en comú... però que ja li anava bé.

Certament que tot aquest protagonisme cívic li plaïa, i que el va alimentar tan bé com va poder. Però seria molt injust pensar que ho fes sols per interès: en el fons, no se'n va saber avenir mai, i li semblava que els afalacs que rebia els havia de correspondre amb la seva presència i disposició.[16] Que a resultes d'aquesta fama els alcaldes li fessin tocar les dormides des del balcó de l'Ajuntament (1978-1982) li havia de semblar, sens dubte, un honor immens. Com els diferents homenatges que se li van fer, especialment el de la ciutat de Mataró, el 25 de juliol de 1982.[17] En Perich, però, es mantingué en tot cas en el que entenia com a professionalitat, servant fidelitat a la colla i a l'encarregat molt més que a l'Ajuntament o a cap comissió cívica.

En Perich, bo i visquent a Mataró, encara fou a temps de tocar els potser darrers balls de flabiol al Maresme, a l'aplec del Far, en els darrers anys quaranta. I continuà fins a la fi de la seva carrera incorporant ballables nous,[18] perquè el seu ofici era, de fet, tocar per al ball. Per a qualsevol ball, per ser exactes: va aprendre el repertori obligat dels balls de seguici que acompanyà, i hauria pogut tocar gitanes[19] o sardanes llargues[20] si l'haguessin contractat per a això... Però en els darrers trenta anys de la seva vida professional ningú no ho va fer, el llogaven per a bastons i gegants, i a això es dedicava.[21]

La biografia d'en Perich no és l'única que exemplifica el confinament dels músics de tradició oral a determinades ocasions dels actes festius, folkloritzats o no. Amb l'excepció d'uns pocs acordionistes que encara tocaven balls (i que, per cert, havien generalment abandonat l'acordió diatònic), a començaments dels anys vuitanta els únics músics actius de la tradició oral eren grallers i flabiolaires que es produïen professionalment només en l'acompanyament de castells, entremesos i danses de seguici festiu. És el que anomenem *confinament* al mercat dels seguicis festius, l'únic que els quedava.[22]

Quirze Perich tocant el flabiol davant la Casa de la Ciutat (1980). Fotografia Miquel Sala i Girbal. MASMM. Arxiu d'Imatges.

L'envelliment de la darrera generació dels músics de tradició oral que atenien aquesta mena d'ocasions coincidí amb uns anys de grans esperances col·lectives, durant els quals la conquesta d'espais festius, la reapropiació cívica del carrer, multiplicà el nombre de seguicis i, per tant, la necessitat de músics per acompanyar-los. De fet, les iniciatives per ensenyar a tocar els instruments que sorgiren en aquells anys –els famosos *cursets de gralla*, per exemple– intentaven resoldre aquests dèficits, a partir de l'evidència que els mecanismes tradicionals de transmissió d'aquells oficis de músic ja no funcionaven. En el cas del flabiol les coses no van anar –ni hi han anat pràcticament fins avui– com en el de la gralla, en què s'ha vist de tot; però tampoc no s'aconseguí generar una dinàmica comparable a la que ha presidit la magnífica reinvenció de l'acordió diatònic a Catalunya. No ens hi podem estendre, però convé tenir-ho present.

Hem parlat més amunt de l'aparició a començament dels anys vuitanta d'uns flabiolaires que no podien identificar-se amb els de la vella tradició oral ni amb els de la cobla de sardanes. Eren, si de cas, emparentables amb els antics flabiolaires de repertori tancat, per tal com sorgiren per acompanyar entremesos o balls de seguici festiu concrets; però se'n separaven igualment per llur extracció urbana –i sovint universitària– i per les formes d'aprenentatge de l'instrument i d'adquisició del repertori.

Aquest tipus d'intèrprets, aleshores nou, hauria estat la successió natural dels vells músics de tradició oral, amb els quals coexistiren i dels quals, molt sovint, aprengueren diferents aspectes dels antics oficis.[23] I durant un temps fou així. Uns i altres, però, acabaren desplaçats dels seguicis festius per unes noves formacions musicals amb les quals no podien competir: els *músics de colla*[24] –per preu–, i les bandes folk[25] –per prestacions musicals–. Altrament, el flabiol integrat en la mitja cobla reapareixia en zones i ocasions d'on havia estat absent durant dècades.[26]

Aquests són, però, uns fets que en vida d'en Perich tot just s'insinuaven, i els retreiem perquè són l'explicació del tall en la transmissió dels antics oficis populars de músic: els flabiolaires actuals tenen, en general, poc a veure amb les tradicions populars dels flabiolaires del segle XX, almenys pel que fa a instrumentari, a maneres interpretatives i a repertoris.

Una herència singular de l'activitat d'en Perich a Mataró durant tant de temps és que, des de 1984, els Criteris i protocol dels gegants i nans aprovats per l'Ajuntament estableixen l'obligació ritual que els gegants i els nans de la Ciutat s'acompanyin amb flabiols. Que els gegants i els nans de l'Ajuntament i alguns altres de la ciutat conservin encara avui aquest acompanyament els fa pràcticament únics a Catalunya. I no sols això: malgrat els avatars dels darrers vint anys, Mataró és encara on hi ha més persones tocant públicament el flabiol i, cosa molt més important, l'únic lloc on es poden trobar actives totes les modalitats, facetes, estils i usos del flabiol en aquesta primera dècada del segle XXI. Es tracta d'un patrimoni popular intangible dels mataronins, potser no prou conegut ni valorat.

Rafel Mitjans i Teresa Soler

NOTES

1.- Les sessions de balls del dia (valsos, xotis, pasdobles...) servides per flabiolaires o per altres músics de la tradició oral (violinistes, grallers, acordionistes... segons els llocs) eren encara corrents a moltes zones de la Catalunya rural durant els primers decennis del segle XX).

2.- Esmentem només els materials dipositats en institucions públiques. En col·leccions privades, fons fotogràfics sense catalogar... hi ha algun element més, però sortosament la part més significativa es troba localitzada i assequible als estudiosos.

3.- Transcripcions de Jaume Aiats a ELS GARROFERS (1987), MITJANS I SOLER (1993).

4.- El lector interessat podrà trobar detalls a ELS GARROFERS (1987), MITJANS I SOLER (1993, 1994, 2001, 2003).

5.- CATALÀ 1972.

6.- CUSACHS 1973.

7.- Val a dir que ni aleshores, ni deu anys més tard, ningú no tenia altres referències sobre els músics de tradició oral que les curioses apreciacions d'Amades, de Campmany, de Violant i Simorra, d'Anglès... consultables només en publicacions d'entre vint i cinquanta anys abans.

8.- En efecte, l'aprenentatge tradicional de l'ofici comprenia una primera fase autodidactica, desenvolupada normalment durant les èpoques en què els infants pobres de pagès eren enviats a fer de pastorets.

9.- Josep Prims, Pere Prat, Andreu Casacuberta, i els acompanyants discontinus dels balls de bastons del Lluçanès i del Congost.

10.- Aquesta tradició de músics de flabiol i bombo cobria un territori força extens, que no correspon a cap divisió administrativa, entre el Vallès, el Maresme, la Selva i Osona. S'han identificat prop de cinquanta músics, els darrers dels quals van tocar públicament fins a 1991. Arbúcies és aproximadament al centre d'aquest territori, i quasi tots aquests flabiolaires feien servir els flabiols característics dels constructors arbuciencs.

11.- Els mestres Rius i León, en Joaquim Alís... Caldria recular a l'època de Narcís Paulís per trobar un flabiolaire de cobla acompanyant seguicis festius.

12.- Aquesta innovació no va afectar mai en Perich (ni la resta dels antics portants professionals); però incorporà als gegants de la ciutat un element més propi de les colles de nova creació d'aquells anys que de la tradició secular de Mataró.

13.- Amb resultats espectaculars a l'hora d'ensenyar a portar les figures, de dirigir-ne la restauració, d'establir els protocols, de planificar-ne les sortides i d'acurar-ne la realització... però molt més discrets, encara avui, pel que fa a garantir-se un acompanyament musical de qualitat comparable a la de la resta d'elements de l'entremès.

14.- No deixa de ser una paradoxa. Els gegants aparegueren i s'anaren definint durant segles en el context de les processons de Corpus; molt més ençà van començar a intervenir en les processons de festes patronals, i encara més tard i esporàdicament –durant el segle XIX–, en alguns actes cívics amb presència institucional. La supressió de les processons a partir del Concili Vaticà II va deixar molts gegants sense raó d'existir. Els que, com els de Mataró, sobrevisqueren, encetaren la via, diguem-ne civil, d'aquest antic entremès, caracteritzada fins avui per una tensió entre la llibertat de moviments i l'absència d'un marc protocolaritzat que n'assenyali els límits.

15.- Almenys en part, això era cert en aquell moment: en els anys seixanta i setanta molts gegants històrics conegueren l'abandonament i fins i tot la destrucció. Els de Mataró, salvats pels pèls d'un destí semblant c. 1963-1964, comptaren en els quinze anys següents amb la potser més competent de les colles de portants professionals que hi havia a Catalunya.

16.- A aquesta actitud devem, per exemple, que se'n conservi una bona sèrie d'enregistraments.

17.- Argentona li n'havia fet un abans, el 1979; com també Argentona s'ha avançat a Mataró dedicant-li un carrer, el 2001.

18.- A poc de retirar-se, ja entrats els anys vuitanta, encara va aprendre's *Los pajaritos*, que aleshores feia furor.

19.- De fet, sembla que en va tocar, a l'efímera reposició de les d'Argentona, el 1952.

20.- I no hauria estat cap cosa estranya: altres flabiolaires del rodal d'Arbúcies tocaven sistemàticament sardanes llargues al costat dels balls del dia, perquè els seus clients els ho demanaven. En Perich, de fet, en tenia al seu repertori, com a peces de lluïment.

21.- En general, l'acompanyament musical de gegants no ha comptat amb repertoris obligats fins fa uns quinze anys, màxim vint; els geganters sabien ballar els balls de moda (valsos, xotis, pasdobles... depenent de l'època) i tant ells com el públic apreciaven que el flabiolaire els toqués precisament això.

22.- Convé no confondre el *confinament* amb l'*especialització*, que en el cas dels flabiolaires és una pràctica professional que es remunta almenys al segle XIX, i que consisteix en el servei d'un corpus concret de repertori o d'una ocasió concreta. Tot i que a Arbúcies en deien «flabiolaires petits», l'*especialització* no comporta ni deficiència interpretativa ni manca de professionalitat: senzillament, hi ha flabiolaires que sorgeixen o que es produeixen com a tals en situacions en què l'únic ús social de l'instrument és aquell. L'exemple més clar són els nombrosos flabiolaires de balls de bastons concrets, els quals aconsegueixen, sovint, unes interpretacions inimitables.

23.- Salvades les distàncies, amb la gralla i l'acordió passaren coses semblants.

24.- Fenomen aparegut a finals dels anys setanta i generalitzat en els vuitanta: els músics formen part de la colla que s'encarrega del ball o entremès. Generalment, les colles no cobren per actuar, i els músics tampoc. La novetat és que la qualitat de llurs interpretacions és un valor menys important que la pertinença i la fidelitat a la colla.

25.- Anomenades des d'aleshores i fins fa ben poc «grups de música tradicional i popular».

26.- Però la seva reintroducció, oficialment mancada de referents directes, ha estat assenyalada pel mimetisme respecte de maneres interpretatives celtes o, sobretot, mallorquines. Vegeu «Taula rodona-debat» (2002).

BIBLIOGRAFIA

CATALÀ, Josep, «El de "flabiolaire", un oficio que se pierde», *El Correo Catalán-Especial 4* (3 de setembre de 1972).

CUSACHS CORREDOR, Manuel, «Los setenta y siete años del último de los "flabiolaires"», *Tele-Exprés* (25 d'agost de 1973).

GARROFERS, Els. *En Quirze Perich, flabiolaire* (transcripcions musicals a cura de Jaume Aiats), Alta Fulla (Barcelona 1987).

MITJANS BERGA, Rafel; SOLER LLOBET, Teresa. *Músics de flabiol i bombo. Els flabiolaires del rodal d'Arbúcies* (transcripcions musicals de Jaume Aiats), Alta Fulla (Barcelona 1993).

– «Sobre la transmissió de l'ofici entre els músics de la vella tradició oral», *Revista d'Etnologia de Catalunya*, 4. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (Barcelona 1994).

– *El flabiol dels flabiolaires*, Alta Fulla (Barcelona 2001).

– «El flabiolaire Quirze Perich», *Caramella*, 9 [en premsa], 2003.

«Taula rodona-debat sobre la transmissió de l'ofici de flabiolaire al segle XXI», *III Col·loqui del Flabiol - Octubre de 2002*, edicions de l'Ajuntament (Arbúcies 2002) [en premsa].

DOCUMENTACIÓ

L'ESCOLA DE NÀUTICA DE MATARÓ. ASPIRANTS A PILOT APROVATS DE 1830 A 1837

Sobre aquesta escola que es trobà oberta a Mataró de 1830 a 1850, ja s'hi han referit diversos autors amb més o menys extensió;[1] també ho hem fet nosaltres mateixos en distintes ocasions.[2] Publicat, bé que breument, el seu historial i les principals fonts documentals, només ens caldrà dir que aquesta escola fou oberta l'any 1830, sota la protecció de l'Ajuntament, en l'edifici de dos cóssos propi del gremi de mar, al carrer actualment de Sant Felicià, que aquell gremi havia fet aixecar l'any 1798 per una altra escola de nàutica mataronina, que tingué poca durada.[3] Per disposició reial, a partir de 1834 l'escola que ens ocupa anà rebent una subvenció de la Junta de Comerç de Barcelona, dels fons procedents del periatge, cosa que li permeté esdevenir gratuïta. L'any 1836 l'Ajuntament aprovà un reglament intern del centre (condicions d'ingrés, classes d'estudis, horaris, exàmens, etc.).[4]

Dissortadament l'any 1850, quan l'escola era en plena activitat, hagué de tancar a causa de les disposicions que el govern de l'Estat dictà en matèria d'escoles de nàutica, com també ho hagué de fer la seva homòloga d'Arenys de Mar, amb la qual, a vegades, havia sostingut interessos contraposats.

Com hem dit en començar, l'objecte d'avui és només publicar la relació que hem confeccionat dels aspirants a pilot de tercera i segona classe, que una vegada realitzats els viatges de pràctiques preceptius, i previ el permís del comandant general de l'*apostadero* de Cartagena, foren examinats i aprovats a la repetida escola de 1830 a 1837, segons que es desprèn de l'únic registre que se'n conserva.

Els exàmens celebrats durant aquest període, presidits, successivament, pels comandants de la província de Marina de Mataró, Manuel Vacaro (1830-1832), Agustín Angosto (1832), José García de Santa Maria (1832-1837), totalitzen 134 aprovats per a pilots de tercera classe i 87 per a segona, segons la relació que donem en annex. Endemés, la mateixa relació ens mostra que la participació d'examinands a l'escola de Mataró, ultra els de la ciutat mateixa, resulta preferentment de les poblacions del seu veïnatge marítim, entre les quals sobresurt Vilassar de Mar, seguida pel Masnou, i amb menys nombre també hi ha d'altres localitats, com Lloret de Mar, Arenys de Mar, Canet de Mar, Sant Pol, Sant Feliu de Guíxols, Tossa i algunes altres més.

És de doldre que només puguem comptar amb un llistat de pilots abraçant un període tan curt, però creiem que la relació pot ésser d'interès per als estudiosos de la marina velera catalana noucentista, que tindran ocasió, si més no, de conèixer una part dels marins aprovats a Mataró per tal de fer-se amb el grau de pilot.

J. LL.

ANNEX

Relació d'aprovats per a pilot a l'Escola de Nàutica de Mataró de 1830 a 1837.[5]

Any	Segons pilots	Població
1830	Roura, Joan	Arenys de Mar
1830	Alsina, Josep	El Masnou
1830	Gual, Jaume	Canet de Mar
1830	Llauger, Marià	Canet de Mar
1830	Astolt, Joan	Sant Pol
1830	Matas, Josep	Alella
1830	Solà, Josep Joaquim	Arenys de Mar
1830	Conill, Josep	Lloret de Mar
1830	Masó, Salvador	Blanes
1830	Alsina, Bonaventura	El Masnou
1830	Estaper, Joan Francesc	El Masnou
1830	Adué, Joan	Arenys de Mar
1830	Parés, Joaquim	Lloret de Mar
1831	Grau i Cassà, Joan	?
1831	Domènech, Salvador	Lloret de Mar
1831	Bataller, Joaquim	Mataró
1831	Carbonell, Josep	Vilassar
1831	Bosch, Llorenç	Mataró
1831	Maristany, Pere	El Masnou

1831	Alsina, Pere	Mataró
1831	Sabat, Agustí	Mataró
1831	Puig, Guerau	Lloret de Mar
1831	Gelats i Botet, Agustí	Lloret de Mar
1831	Font, Miquel	Canet de Mar
1831	Millet, Josep	El Masnou
1831	Roldós, Pau	Vilassar
1831	Parés, Narcís	Lloret de Mar
1831	Adroher, Bonaventura	Sant Pol de Mar
1831	Julià, Pau	Vilassar
1832	Ribera, Llorenç	Canet de Mar
1832	Julià, Josep	Arenys de Mar
1832	Castellà, Bonaventura	Mataró
1832	Bas, Sebastià	Tossa
1832	Villalonga, Salvador	Lloret de Mar
1832	Sensat, Joan	El Masnou
1832	Durall, Bartomeu	Lloret de Mar
1832	Gelpí, Jaume	Vilassar
1832	Julià, Jaume	Vilassar
1833	Fornells, Francesc	Mataró
1833	Borotau, Bartomeu	Vilassar
1833	Comas, Cristòfor	Lloret de Mar
1833	Vilagelin, Francesc	Mataró
1834	Sust, Felicià	Vilassar
1834	Rabella, Antoni	Mataró
1834	Ferrés, Pau	Vilassar
1834	Oliver, Antoni	El Masnou
1834	Ferrés, Jeroni	Vilassar
1834	Roig, Antoni	Vilassar
1834	Roca, Jacint	Vilassar
1834	Calvet, Maties	Vilassar
1834	Serra, Pau	Vilassar
1834	Sivils, Josep	Sant Feliu de Guíxols
1834	Roig, Pau	Vilassar
1834	Cahís, Manuel	Lloret de Mar
1834	Alsina, Jeroni	Vilassar
1834	Juñé, Francesc	Mataró
1834	Mir, Nicolau	Vilassar
1834	Abril, Jacint	Vilassar
1835	Buxó, Narcís	Sant Feliu de Guíxols
1835	Guarda, Àngel de la G.	El Masnou
1835	Guardiola, Josep	Vilassar
1835	Guardiola, Jaume	Vilassar
1835	Pagès, Pere	El Masnou
1835	Maristany, Francesc	El Masnou
1835	Ruiz, Josep Antoni	?
1835	Lloberas, Simó	?
1835	Isern, Ignasi	?
1835	Alemany, Jaume	?
1836	Garcia, Pau	?
1836	Puig, Joaquim	?
1836	Reig, Jaume	?
1836	Serralta, Pau	?
1836	Modolell, Joan	?
1836	Maristany, Isidre	?
1836	Grabolosa, Francesc	?
1836	Sus, Joan	?
1836	Alsina, Jaume	?
1836	Martí, Guerau	?
1836	Roig, Jacint	?
1836	Guardiola, Andreu	El Masnou
1836	Ma[illegible], Pere	?
1836	Gener i Pacanias, Josep	?
1837	Estapé, Guerau	?
1837	Isern, Jaume	?
1837	Borotau, Andreu	?
1837	Gelpí, Jaume	?
1837	Millet, Joan	?

Any	**Tercers Pilots**	**Població**
1830	Mas, Agustí	Sant Pol
1830	Reynals, Isidre	Calella
1830*	Sabat, Agustí	Mataró
1830*	Fornells, Francesc	Mataró
1830	Roca, Francesc	Sant Pol
1830*	Oliver, Antoni	El Masnou
1830	Llauger, Joan	Canet de Mar
1830*	Alsina, Pere	El Masnou
1830*	Roig, Antoni	Vilassar
1830*	Carbonell, Josep	Vilassar
1830*	Maristany, Pere	El Masnou
1830*	Millet, Josep	El Masnou
1830*	Comas, Cristòfor	Lloret de Mar
1830	Estaper, Guerau	El Masnou
1830	Rosés, Josep	El Masnou
1830*	Julià, Pau	Vilassar
1830	Torras Pica, Ferran	Arenys de Mar
1830*	Vilallonga, Salvador	Lloret de Mar
1830	Abril, Joan	Vilassar
1831	Estaper, Bartomeu Jaume	El Masnou
1831	Vives, Miquel	Sant Pol
1831	Manau, Andreu	El Masnou
1831	Córdova, Melcior	Arenys de Mar
1831	Deas, Rafael	Blanes
1831	Roch, Miquel	Vilassar
1831*	Borotau, Bartomeu	Vilassar
1831*	Mir, Nicolau	Vilassar
1831	Alsina, Roc	El Masnou
1831*	Ferrés, Pau	Vilassar
1831	Darder, Vicenç	Tossa
1831*	Sust, Felicià	Vilassar
1831*	Pagès, Pere	El Masnou
1831	Julià, Jaume	Vilassar
1831*	Alsina, Jeroni	Vilassar
1831	Casanobas, Joan Baptista	Lloret de Mar
1831*	Gelpí, Jaume	Vilassar
1831	Roig, Andreu	Vilassar
1831	Sagrera, Manuel	Calella
1831	Rischet, Silvestre	Tossa
1831	Font i Roig, Josep	Canet de Mar
1831*	Abril, Jacint	Vilassar
1831	Pagès, Domènec	Sant Pol
1831	Soler, Josep Francesc	Mataró
1831	Milans, Joaquim	Caldes
1831	Carrau, Josep Llorenç	Vilassar
1831	Pedralbes, Josep Oriol	Mataró
1831*	Ferrés, Jeroni	Vilassar
1832	Estaper, Josep	El Masnou
1832*	Rabella, Antoni	Mataró
1832	Alsina, Pau	Vilassar

1832	Lloberas, Simó	Vilassar
1832*	Serra, Pau	Vilassar
1832*	Guardiola, Josep	Vilassar
1832	Maristany, Francesc	El Masnou
1832*	Roig, Pau	Vilassar
1832	Sagrera, Josep	Mataró
1833	Bach, Magí	Mataró
1833*	Calbet, Maties	Vilassar
1833*	Roca, Jacint	Vilassar
1833	Millet, Gabriel	El Masnou
1833*	Vilagelín, Francesc	Mataró
1833	Guardiola, Andreu	Vilassar
1833*	Guardiola, Jaume	Vilassar
1833	Roig, Jaume	Vilassar
1833	Faura, Pere	Alella
1833*	Cahís, Manuel	Lloret de Mar
1833	Galí, Josep	Lloret de Mar
1833*	Junyé, Francesc	Mataró
1833	Ruiz, Josep	Mataró
1833*	Guarda, Àngel de la G.	El Masnou
1834	Puig, Joaquim	Mataró
1834	Ombravella, Jacint	El Masnou
1834	Campins, Jacint	Vilassar
1834	Ros, Josep	Mataró
1834	Alsina, Josep	Mataró
1834	Serralta, Pau	Mataró
1834	Arenas, Josep	Mataró
1834	Sisa, Josep	Premià de Mar
1834	Vicens i Salas, Jaume	Mataró
1834	Maristany, Isidre	Mataró
1834	Abril, Joan	Vilassar
1834	Bosch, Josep	Sant Feliu de Guíxols
1834	Roig, Jacint	Vilassar
1834	Maristany, Agustí	El Masnou
1834	Grabolosa, Francesc	Lloret de Mar
1834	Farreras, Salvador	Vilassar
1835	Carreras, Joan	Sant Feliu de Guíxols
1835	Martí, Guerau	Mataró
1835	Roig, Feliu	Vilassar
1835	Gener, Josep	Mataró
1835	Alemany, Jaume	Blanes
1835	Modoley, Joan	Vilassar
1835	Casas, Jaume	Sant Feliu de Guíxols
1835	Arquer, Josep	La Selva
1835	Marsal, Agustí	Vilassar
1835	Pou, Pere Màrtir	?
1835	Millet, Francesc	?
1835	Pla, Pau	?
1835	Alsina, Jaume	?
1835	Pagès, Jaume	?
1835	Mora, Josep	?
1836	Moreu, Isidre	?
1836	Buc, Joan Baptista	?
1836	Isern, Jaume	?
1836	Martí, Bonaventura	?
1836	Oliver, Miquel	?
1836	Maristany, Mateu	?
1836	Roldós, Jaume	?
1836	Estapé, Jaume	?
1836	Parés, Francesc	?
1836	Salas, Gabriel	?
1836	Oliver, Pere	?
1836	Mir, Josep	?
1836	Fàbregas, Carles	?
1836	Conill, Bonaventura	?
1836	Mas, Jaume	?
1836	Colomer, Antoni	?
1836	Brugueras, Josep	?
1836	Mora, Joan Baptista	?
1836	Casanovas, Bernat	?
1836	Borotau, Jaume	?
1836	Sampere, Pere	?
1836	Millet, Salvador	?
1836	Cahué, Bartomeu	?
1836	Casanovas, Jeroni	?
1836	Roig, Felicià	?
1837	Maristany, Pere	?
1837	Pla, Joan	?
1837	Alsina, Antoni	?
1837	Manau, Tomàs	?
1837	Pi, Joan	?
1837	Maristany, Josep	?
1837	Gelpí, Josep	?
1837	Maristany, Pere	?

Els assenyalats amb (*) s'examinaren posteriorment per a segons pilots.

Casa de dos cóssos al carrer de Sant Felicià, 22, de l'antiga confraria de Sant Elm de mariners de Mataró, on s'instal·là, l'any 1830, l'Escola de Nàutica de la ciutat. Ara, el lloc correspon a l'avinguda del Maresme, 283, on de 1971 a 1975 es bastí un bloc de pisos (Fotografia de S. Carreras [1935?], cedida al seu dia pel senyor Marià Ribas i Bertran).

NOTES

1.- J.M. PONS GURI, *Estudi dels Pilots. Ensayo monográfico sobre la Real Escuela de Náutica de Arenys de Mar* (Arenys de Mar 1960); FRANCESC COSTA I OLLER, *Mataró liberal (1820-1856)* (Mataró 1985), 311-312; C. VILÀ PALÀ, *Escuelas Pias de Mataró. Su historial pedagógico* (Salamanca 1972), 523-526.

2.- JOAQUIM LLOVET, sota el pseudònim de Delfín, «La antigua escuela de náutica de Mataró», periòdic *Mataró*, núm. 145 de 1949; *La Ciutat de Mataró, II* (Barcelona 1961), 54-56; *Mataró. De l'origen de la vila a la ciutat contemporània* (Mataró 2000), 344-345.

3.- Sobre aquesta escola, veg. JOAQUIM LLOVET, «Els inicis de l'Escola de Navegació i Pilotatge de Mataró (segle XVIII)», *Quaderns de la Selva, 13, Estudis en honor de Josep M. Pons Guri*/2 (Santa Coloma de Farners 2001), 195-200.

4.- Arxiu Municipal de Mataró (=AMM), Acords, 25 agost 1836. Per un inventari de l'any 1844 sabem l'instrumental propi per a la pedagogia nàutica que posseïa l'escola, com octant, esferes, cartes esfèriques, sextant, baròmetre marí, i altres, els coneguts tractats de Ciscar, Canelles, Mendoza, Macarte, taules logarítmiques, almanacs nàutics, etc. i el model de fragata que pertanyia al gremi de mar (AMM, Negocis, 27 novembre 1844, cit. en COSTA, *Mataró liberal*, 312). L'any 1890 aquest model de fragata fou concedit, de reial ordre, a l'Ajuntament de Mataró. L'any 1937 passà en qualitat de dipòsit al Museu Marítim de Barcelona.

5.- AMM, AH, 153-01.

Un Piloto Estava al E Q lo mas S de la Ysla Sn Andres distante como 35 leg. Observo al Sol.

Latd de la Ysla N --- 23º 32'

Latd Observada ---- 22º 30'

dif.a de las dos latitudes S 00º 42'

Suma -------- 46º 22'

Medio Paralelo ---- 23º 11'

Longd de la Ysla O ... 80º 10'

Difd ... al -- E ... 00º 19'

Longd Llegada ... O ... 79º 51'

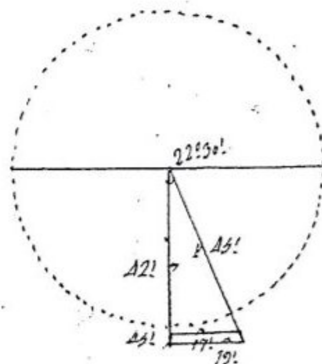

Punto 4to es de latd y longd

Un Piloto estava en la latd de 24º 20' y de longd 86º Se pide Rumbo y distancia y el Quadrante q.e ademovegar para hir al Puerto de la Havana.

Latd q.e esta ------ N 24º 20'

Latd q.e quiere ir ---- N 23º 12'

dif.a de las dos latitudes.. S 01º 08'

Suma ---------- 47º 32'

Medio Paralelo ------ 23º 46'

Longd q.e esta ---- O 86º 00'

Longd q.e quiere hir O 84º 25'

Dif.a de las dos Longitudes 01º 35' E

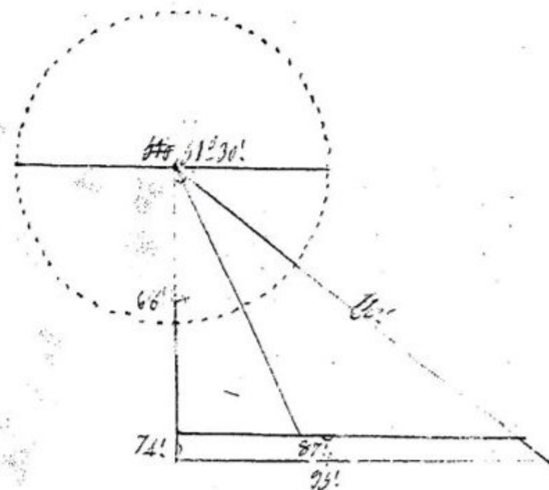

Full d'un quadern d'apunts de l'Escola de Nàutica de Mataró (AMM, AH, 153-03).

Francesc Lloveras i Planet
«Minavella», historial i comentaris
(Vilassar de Mar 1989)

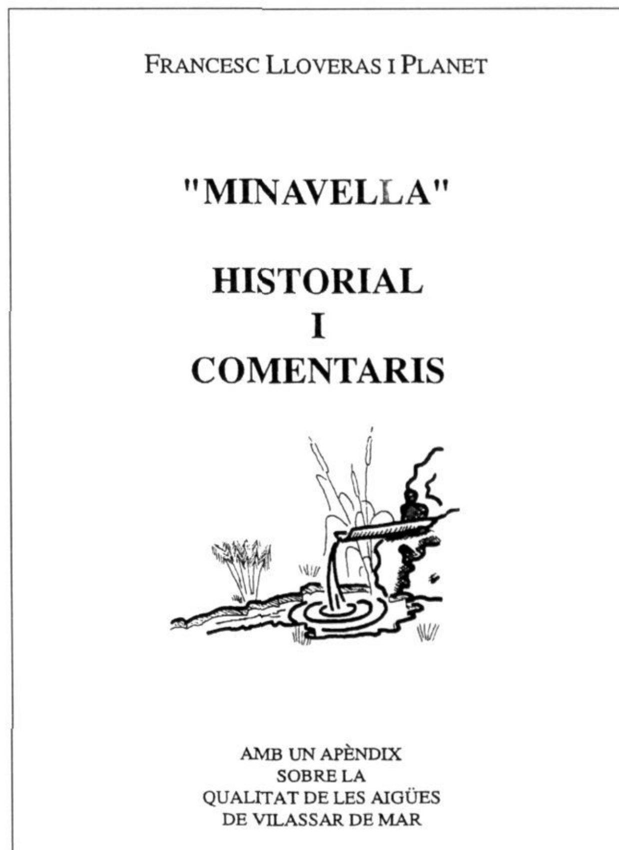

En la secció «Donatius» d'aquest número es fa esment d'aquest opuscle, que és un resum històric del servei del subministrament d'aigües potables a la veïna població de Vilassar de Mar. Aquí li volem dedicar un espai perquè a part de l'interès que té per a la susdita població, s'hi explica també el fet que a l'any 1829 el conegut mataroní Fèlix Anton Camplloch Guarro i Velada i el seu fill Joaquim M., fessin cessió en favor de Genís Graupera, primer apotecari de Vilassar de Mar, dels drets que Maria Teresa Verívol, vídua de Josep Cantallops, sogra i àvia respectivament dels primers, havia obtingut de l'intendent general del Principat, l'any 1784, per usar les aigües subterrànies que es trobaven a la part de la riera de Cabrils, i del torrent del Pi, en una determinada àrea, cosa que, amb el temps i després de successius processos, acabaria amb la portada d'aigua «viva» a Vilassar de Mar.

Però això no és tot. Si sobre la captació d'aigua de mina, la seva conducció i aprofitament per a usos públics o privats, ja en teníem antecedents a Mataró,[1] l'opuscle ve a confirmar-nos com era la construcció d'una mina d'aigua i la tècnica rudimentària que s'usava, foradant-la «a força de braços, amb el picot, el xàpol i la corriola», com així ho esmenta l'autor. Encara, calia determinar el cabal d'aigua que se'n podia treure, fer el càlcul del pendent a donar a la conducció subterrània, el seu revestiment per evitar esllavissades, i tot plegat realitzar-ho en unes condicions de treball extremes, amb uns mitjans ben primitius, com eren les eines esmentades i la il·luminació amb llums d'oli. En un altre apartat, l'autor s'estén sobre les mides de la ploma d'aigua, que era la unitat de mesura de l'aigua «viva». I en aquest aspecte, en haver trobat consignada alguna vegada la ploma de Mataró en el subministrament d'aigua a Vilassar, dedica tot un capítol a les diferents plomes en ús a la nostra població, que il·lustra, àdhuc, amb la reproducció de la regleta i forats corresponents a la ploma oficial mataronina als anys 1771, 1817 i 1820.

En resum, doncs, un opuscle que, a part del que portem dit, és un documentat historial dels inicis i l'evolució de l'abastament d'aigua a la població de Vilassar de Mar, i dels esforços personals que durant molts anys s'hi dedicaren, que va des de l'antiga «Minavella» fins a Vilassar Distribució, S.A., dels nostres dies.

J.LL.

NOTA

1.- ANTONIO FRANQUESA I SIVILLA, *Topografia médica de Mataró y su zona* (Barcelona 1889), 64-68; ANTONI MARTÍ I COLL, «L'aigua de mina a les cases particulars; un croquis de la plaça de Santa Anna de l'any 1826, i l'ús peculiar dels mots pericó i aixernador a Mataró», *Fulls/61 del Museu Arxiu de Santa Maria* (Mataró, abril 1998), 15-23.

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Els gegants de Mataró (1902). MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regás.

Els gegants i els nans a la plaça de Santa Maria. Fotografia Spà i Salarich (c.1905). MASMM. Arxiu d'Imatges.

Dormida d'en Robafaves. Fotografia Pineda (c.1915). MASMM. Arxiu d'Imatges.

Els gegants i els nans a la plaça de Santa Maria (1929). Fotografia de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona. Extreta del llibre *Els gegants de la ciutat de Mataró*, de Nicolau Guanyabens i Calvet.

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

Col·labora:

Patronat Municipal de Cultura

MATARÓ